

Ars Remorati

ua Gulielmi Leporei Aualloneñ. Pontificio & Cæsareo iuribus cõprobata.

Sat Lepus vmbrosis tñm d' latitauit in antris.
Florida secluso prodit in arua metu.
Insidias hoim metuit morsusq; caninos.
Defendet Leporem virgo Diana suum.

Veneunt in Calchographia Ioannis Fabri
in vico Dagulhres; cuius anima in
pace requiescit.

Gulielmus Leporeus Illustri. D. d. Gulielmo Tori
noct Tholosane curie Presi di equissimo. S.

X antiquis annalium monumentis memorie p
ditū est Preses equissime munificentiam non in
crevis opibus ac rerum copia: sed in sola largiē
tis animi propitudine versari, Artaxerxes em
(vt Plutarchus ad Traianū scribens inquit) cum
ei in via obsequanti pauper quidā & operarius homo. ami
babus aquam manibus e pximo flumine haustā nihil aliud
habens obtulisset: iucunde & suscepit & arrisit: non rei (que
donabatur) estimatōne sed propta eius qui largiebatur vo
luntate gratiā mensus: non igitur ingentia auri pondera nō
attalicas opes offerimus: sed exilem de arte Memoriae libel
lum excellentie tue de nobis q̄ optime merite dicamus deu
uemus. Multum tñ formido cor̄ ascribi numero qui labo
ris sui primitias naso suspendendas exponunt & euantilant
naturamq; sui partus penitere faciunt ac deletiles censorum
spongias: aut satyrorū aculeos aut venenosa linguarū vera
bera perferūt cū nostri monumenta (siculis gerris hyberis
ve nemis vaniora) ad incudē nōdū satis reuocata maturue
rint. Vnum tñ est qd̄ me multis madētem gemitibus cōsolā
tum reddit: est nescio cuiusmodi genus hoīm qui cū sint cie
mentarij & magis rudere cū Apuleio q̄ loqui nouerint. In
laudabiles lingue latine candidatos conuitia (suis barbaris
mis) inferre nō dubitant. Istisq; importunis cōmentationi
bus Isagogisq; puerilibus dilatantes magnā doctrine opti
mionem sibi mereri vidētur: sed longe sua spe fallūt: nā ma
lo a pauculis eruditorū centurijs videri. Quorum beneficio
bone litere reuolunt & repullulant q̄ ab infinita idiotarū
plebecula eternis ppe laudibus cōmendari. Cōpertum tñ ha
beo neminē (nisi philosophastrū) literis nostris fuliginē in
ducturū. Sed cum literarū sitibundus dulcorem degustariū
(totis vt aiunt pedibus ac manibus) in id quod honori nro
futurū est deierabit blateret & oblatret q̄tū vult scio quod
vbi Epimenidis venenose loquacitatis somnū indormierit.
ad respiscendū sero cōsurgat Phrygū more: videre tñ vide
or in hoc satyrlico genere peculiariter delectari totaq; malici

Fo. 2.

cijs orationē dotare. Ideo in tuarū laudum cāpo cōdescēde
te vtile esse existimaui. Sed vndenā potissimum sumā exoro
dium. nescius ingemisco nostrēq; mince ue virtus genuinis
viribus destituitur: nam si illa scriptis redezero q̄ in te omēs
demirantur blādiri dicar. sin tacuero inuidere. Malo tñ adu
lationis nota falso inuri q̄ liuoris macula quouismodo res
spergi. Ancipitem em̄ cūctum vteūq; cadet experiar: Tholo
sana igitur curia (ne caducū parietem inclinaret) te in eq̄ssi
mū presidē bene cōsulta excepit (Scia virtute & morib⁹ ad
amissim in literalī certamine p̄satis) in quo nō parua tibi
& posteris laudē comparasti. Gloriarī p̄fecto debes equissim
me presul: ac si arguium abstulisses clypeum tum ob virtutē
tum tuarū insignia: tum ob memorie tenacitatē. De te igitur
dicere possum vt Cato maior de Scipione minori soli sensus
inest: vmbri par cetera turba. Ex alijs tamen augurari nolo
eruditorum enim (vt inquit Democritus) censura vix haberi
potest. Phebus p̄fecto lumē suū inclinaret si collata in me
beneficia recēdere vellem, pro quibus si vitam pro dignitate
tua profunderem, non viderer partem meritorum assequu
tus: sed ne in immensum nostra crescat oratio laconum bre
uitate vtentes coronidem adq̄cimus tenuescq; ingeniolī no
stri primitias nominī tuo nūcupatas defecato excipias ante
mo impensissimē efflagitamus.

Vale Eximīū literarū decus & virtutū specimē.
Tolose. 1523. 17. Kal. Octob.

Stephani Fustallier Matisconen. Ad egregium
ciuilis arene pugillem. D. Gulielmū Leporeum
Epigramma.

Si quis inauditas optet cunctarier artes.
Emunctum Leporis niente reuoluat opus.
Laurigeras studio vincit florente sorores:
Castalius rorat mollia labra liquor.
Non ignaua suam corrumpunt ocia mentem:
Casta nec Idalius viscera ledit amor.
Hunc decorat virtus: decorant ciuilia iura:
Et si fas liceat dicere rarus homo est.

A n

Gabriel Tornoer charissimo amico Gualselmo
Leporeo politioris literaturę candidato. S.

Cum omnium scientiarum basis & fundamentum videatur memoria, sine qua homo nihil sapientię: nihil virtutis nihil denique scientię, sibi comparare potest ad eam (totis ut aiunt pedibus ac manibus) assequendam est elaborandum, quod per difficile videtur nisi ibecillitati naturę subtilis ars tua memorię antidotum exhibeat, Compertum enim habes omnem disciplinam memoria consistare, incassumque vnumquemque edoceri si quicquid audit preterfluat. Felix igitur is est cuius memoria sit bone fidei que in promptu sibi credita reddit, ideo veteris testamenti autoritas hominem deo non absimilem in tribus aiebat, videlicet in intellectu sine errore, in voluntate sine contrarietate, & in memoria sine obliuione. Tibi igitur (ut peplus in machera) tuoque in literali theatro applaudere debes, qui tua ingenij subtilitate, (immo diuinitate) artē memorię incuria temporum sopitam e labyrinthę confusiois faucibus eripisti eamque canonum & legum institutionibus comprobata reliquisti, Festina igitur lente, eamque cum blattis & tineis rixari ne sinas queso, secure profecto parere potes quod longo temporis curriculo parturisti, nihilque inde futurum video preterquam docilem tibi iuuentutem demereberis, Imfortunis quoque amicorum votis satisfacies, quibus si non amicus es siu viues male audies. Vale virtutis & scientię spectamen Tolose museo nostro ciuili. 1523. 17. Kal. Octobr.

Eiusdem in eundem Epigramma.

Sciscebam a musis quisnam perfectior esset.
Ecce repentina Pallas ab arce canit.
Tu Leporem demens videas qui mira recenset,
Quem phœtoni Cæsar arma beant,
Iura Lepus queris, dii non tibi iura negabunt.
Non quot habet decius, sed quot habere cupis.

Caput Primum.

Memoria. Vm necesse sit rem aliquam callere volentibus pressa & vegetiore uti memoria: haud inutile vis debetur si de huiusmodi memoria (eā in biuium discernentes) non nihil in lucē adduxerimus, quod diligentissimo cuique ad faciliorem literarum adeptione maximo esse poterit adiumento. In primis dāda sunt terminorum & vocabulorum definitiones, quo res ipsa lucidior esse videat. Nulla ei recte Bald. in l. liberi liberteq. de ope. liber. C. scientia comparari potest terminorum cognitione desita sine qua (si Phō creditur) de facili paralo. Memoria, Tullio asserere, est vis animę accepta retinens, preterita repetens, elapsa recolligens. Quę in naturalē & artificialē secernitur. Naturalis est quę in animis insita est, & sine multa cogitatione nata: quā natura quidā munus esse existimauerunt: & totus labos inanis, nisi ceterę partes hoc velut spū contineantur. Ois enim disciplina (ut insit Quintilian?) memoriā consistat, frustra quoque docemur, si quicquid audimus preterfluat. (Nā & quę naturalis memoriā percepimus & ea quę arte memorię cōmedamus nō prefixo spacio reperta fuerint fluxa veluti & caduca excident.) Et legum dictorum explorumque velut quasdam copias (quibus abundare, quicquid in proprio semper habere debet orator) illa eadē vis res presentat: Ideo dicebat metellus numidic? (Celsio teste) rhetori concessum esse sententias uti falsis, audacibus, subdolis, capiosis: (si modo verisimiles sint) ut possint ad mouendos hominum animos qualicunque astu irrepere propterea turpe esse ait. Oratori si quid in mala causa destitutum atque impugnatum relinquatur, non purgato vite usu ambassiatores insubide vocant, quę Romanis degentibus herbā securitatis indicium gestabant de qua est tex. melior turis in l. sanctum. de rege diu. ff. Bar. in l. j. ad leg. iul. maie. & i. l. cōuentionū. ff. de pac. p. de ut ad filiū redeat. Artificiosa est quā confirmat inductio quidam & rō præceptionis. Cicero memoriā mentes vocitans tres partes annūmerat: memoriā, intelligentiam, prudentiam. Memoria est per quam animus repetit illa quę fuerunt. Intelligentia est per quam perspicit ea quę sunt. Prudentia est per quam aliquid futurum videtur antequam factum sit. Vnde prudentis est priusquam aduersa contingat prouidere ne eueniat. Sed in iis diuersa operationū offici

Memoria.

De sagmibus. vide Crinitū. in cap. in. lib. vii. Artificialia

Virtutes
anime.

cia, varijs noibus enunciatur. Aia, dum vegetat & corp^o ip^o
sum viuificat. Spūs, dum contēplatur. Sensus, dū sentit. Ani
mus, dum sapit. Dū discernit, ratio. Cū recordat, memoria.
Dū vult, volūtas dicit. Hæc aut oīa solis noibus nō substā
tia differūt. Ne igitur doctrīna ortu nili obscurior videatur
a philosophi vestigijs non deusans: in libro anime. Dico q
anima est actus primus: corporis phisici: organici: in poten
tia vitam habentis. Hanc definitionē solis philosophastris
incognitam relinquo. hæc autem in prima sui diuisione in
animam vegetatiuam / sensitiuam & rationalem secernitur.
hæc diuisio penes operationem animæ originem sibi vendi
cat: eo q omnis operatio anime vel est vegetare, vel sentire
vel intelligere: primum immediate anime vegetatiue conue
nit: que est communis omnibus viuentibus & eius opera
tiones in nutritiōe / augmentatiōe, vel generatione con
sistunt: quæ (si theologis creditur) neq bone neq male mo
raliter dicuntur: post q nostre potestatis imperio non subie
ciuntur. Ideo hæc potentia vegetatiua ab Aristotele Aethi
corum primo, vacans ratione dicitur.
Potentia vero sensitiua in apprehensiuam & appetitiuam: &
apprehensiuam iterum in potentiam sensitiuam exteriorē se
cernitur: & talis est quintuplex sicut sunt quinque sensus exte
riores, habentes diuersas operationes & obiecta. Alia est po
tentia apprehensiuā interior & talis est quadruplex sicut a
philosophis solent assignari quatuor sensus interiores: puta
sensus communis / Phantasia / Imaginatiua / & memoratiua.
operatio talium potentiarum apprehensiuarū, non est aliud
q cognoscere vel noticiās apprehensiuas producere: ideo
Theologorum imitatus doctrinam. Dico operationes talium
potentiarum non esse bonas neq malas moraliter: post q im
mediate ab obiecto & potentia mere naturaliter causantur.
Sed potentia sensitiua appetitiua dicitur illa quæ nata est p
sequi obiectum apprehensum & cognitum delectabile: & su
gere obiectum apprehensum vt tristitiei inductiuum: ideo
eius operationes sunt sugere & prosequi: & mere naturale
ter ab obiecto & potentia producuntur: & a noticiā sensitiua
obiecti: & talis operatio solet vocari bona vel mala extrinse
ca: in quantum est imperata ab ipsa voluntate. Ideo a Philo

sopho Aethico: primo dicitur. Appetitus sensitiuus: parte
ceps rationis. obediens intellectui, vel voluntati. vt in tem
perato vel continente contingit. Sed anima rationalis dicit
tur ea que nata est ratiocinari. Hoc est pducere noticias in
tellectiuas volitiones vel nolitiones, & diuiditur in intel
ctum & voluntatem non q illi realiter distinguantur in cor
dem homine: immo eadem anima rationalis dicitur intel
ctus & voluntas sed diuersis ratiōibus hæc nobilior ceteris
censetur. Ideo quibuscunq causis est antepōnda vulgata.
Isancimus. de sacrosan. eccle. C. non immerito Aristoteles in
libro anime: operationes intellectus nullam cōmunicationē
habere cū corporali operatione aiebat: vnum tñ mihi singu
lare Augustinus profitetur animā videlicet, Deum supra se
Angelos iuxta se: se in se: quicquid celi ambitu cōstnetur in
se cognoscere: ne in verborum impetus ab instituto lon
gius vagantem me distrahatur in nostram reflectamur arenā.

Caput Secundum.

Simonides poeta Lyricus Plinio & Cicerone auctori
bus artem memoriæ eiusq documenta enūciasse cense
tur: eadem a Metrodoro Sceptio cōsummata. Cum enī pu
gil coronato carmen quale cōponi victoribus solet merces
de quadam pasta scripsisset, abnegata ei pecuniæ pars est q
de more poetis frequentissimo digressus in laudes Castoris
& Pollucis exierat. Quapropter partē ab his quorum facta
celebrasset exigere cogebatur. Solutione cōpleta grande cō
uiuium apud Scopam fortunatum hoīem celebrabatur. Si
monides adhibitus ei cœnæ nūcio est exci^o se a duob^o iuue
nibus (quos rumor. Castorē & pollucē suspicatus est) ques
tum fuisse quorū tandem euocatione defatigatus dum ad fo
res gentilis domus vti ratus erat non inuenisset: eos omni
vrbe vagus quereret: conuiuij interea domus in ruinā versa
miseranda conuiuas clade oppressit: quos cum affines sepul
chro mādare vellent, nec eos miserrande mortis genere ruina
& mollibus artritōs recognosceret: diuinus ille Simonides
qui vna discubuerat memoria ordinem discubentium repe
tes: quem quisq dispositione locū sortitus fuerat, charos pa
rentibus liberos dulcesq coniugibus viros: & matrum aple
xibus cum lacrimis natos restituit: veteres cū in cōuiuiō

Simonides

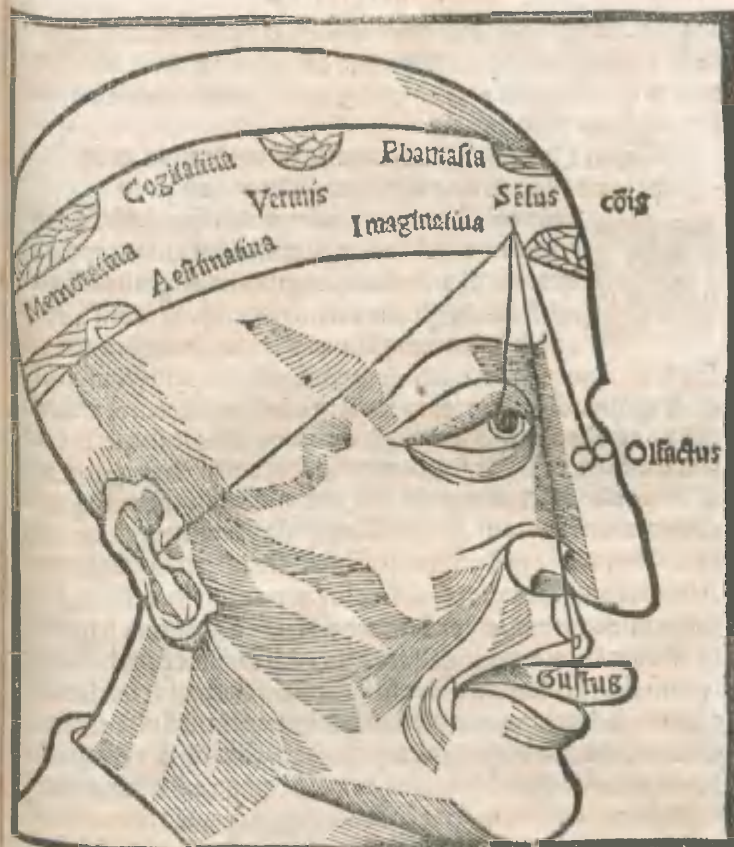
Memorie
inuentio.

Antiqua cō
uulorū seri
es.

triplices mēfas apponere solebant, & iacendo cenare veluti
Tui cō faciunt de quo canit Horatius.
Sæpe tribus lectis videas cenare quaternos
E quibus vnus auct quauis aspergere cunctos:
Præter eum qui præbet aquam.

Et in his triclinijs carnibus abstinebāt. C. ab exordio. xxxv.
distin. & C. ante oīa. eadem distin. Vsum tamen carnum in
cōuiujs (Plinij testimonio) volumine. vii. primus apponit
iussit vel occidit. Hyperbius martis filius. Iosephus tñ in pri
mo antiquitatū hebraico populo statim post peccatū Ade.
esum carnis a supremo rerum opifice cōcessum asserit. Egy
ptij sacerdotes cultui diuino inseruientes. carnibus & vino
abstinebant. ouum quoq; pro carnibus & lac vitabant: eo
rum alterum carnes liquidas, alterum sanguinem esse colo
re mutato dicentes. Zenocrates philosophus tria duntaxat
precepta apud cecropidas in templo eleusine insculpta scri
bit: venerandos deos, honorādos parentes, carnib; non ve
scendum: nostris tamen seculis est viuendum, non em̄ cibus
in conuiuio sed cibi auaritia nimia reprobatur. C. sunt cibi.
de conse. distin. v. Laudaturq; conuiuia dūmodo detrahitio
nibus & fabulis sicutis gerris vanioribus abstineatur. C. cō
uiuia. & C. sequenti. xliij. distin. Constat autem conuiuium
ex rebus quatuor que si desint suis numeris non est absolue
rum. si belli hominūculi collecti sint, si lectus locus. si tēpus les
tum. si apparatus nō neglectus. Varro in satyris menippeis
in libro qui inscribitur nescis quid vesper serus vehat, dicit
conuiuarum numerum incipere oportere a gratiarū nume
ro, & procedi ad musarum, nostris tamen seculis arbitrio res
gimur.

Nimīa cibi
auaritia re
probatur.

Caput Tertium.

D Hiloſophi varijs inter ſe digladiātes haſtis duas
potentias interiores aſſertione multorū ponūt
vnā cognitiuā in qua actualis ſenſatio forma
tur: quā vocant Senſum cōmunem: & eā dicūt
eſſe in corde: aliā reſeruatiuā, quā Phāſiam vo
cāt: & eā dicūt eē i cerebro, vt pcedes figura apte manifeſtat
Sed nōnulli abſtiſſima ſtudioſus rimātes, quinq; potētias
interiores collocāt: quæ ſunt Senſus cōis, Potētia imagina
tiua, Potētia eſtimatiua, Potētia phantāſtica, & Potētia
memoratiua: quæ per figuram note reliquuntur. Verūtame
B

propter occultā distarum potentiarum operationem, & suorum organorum disunctionē ac locationem ipsis sepe vti mur promiscue aut equiuoce. hæ enim solis nominibus distulerunt & non substantia.

Caput Quartum, de Potentia Memoratiua, quæ principaliter in hoc libro consideranda est.

Memoria.

Memoria est potentia reſeruatua ſpecierū ſue intentionum nō ſolum a ſenſu cōmuni receptarū, quæ excolendo ſicut omnia alia augetur. I. Inter artifices. in glo. in verbo Ingenij. de ſolu. ff. Hæc aut ſe habet ad eſtimatiua ſicut Imaginatiua ad ſenſum cōmunem. Auicena cerebrū eſſe principium ſentiedi & mouendi aſſerit: temperatūq; cauſam memorię afferre. Nā ex cerebro craſſo prouenit obliuiſio, debilitaturq; memoria. Vnde fit, vt Philoſophi monumenta perhibent, iuuenes & ſenes eſſe malę memorię propter nimium in ipsis augmētū & decremētū motum. Sicut em̄ recordatio motus facilis eſt: ſic memoria quietem expoſtulat, & quiſcēdo fit ſciens. Magni ſiquidē refert quali in corpore animi locati ſint, hoc proueniente ex qualitātū diſproportione & nimia frigidityte & humiditate. vnde calidi & humidī facile cōprehendūt: ſed nō diutius ſeruant. Rurſus aut ſicci & frigidi tardius cōcipiunt: ſed firmiore cōplectuntur memoria. Multa em̄ ſunt quæ mētē faciilitant multaq; q̄ obtenebrant & cōfundūt. Nam mēbrorum cōpagibus velut organīs ad operationes exercēdas menſ vtitur: vnde fit vt corpore male ſano animus hebeſcat & obtundatur. Ingenia nepe aeris qualitātē ſequūtur. Refert em̄ Cicero Thebanos ingenio fuiſſe pinguiſſores: ſed robuſtiores corpore. Athenienſes vero perſpicaciores & acutiſſores extitiſſe. Ideo quia craſſus aer Thebis: rariſor autē & ſubtilis Athenis erat. Iſtud ſcite pbatur in. c. Quia diuerſitatem corporis diuerſitas ſepe ſequit̄ animorum q̄uis gio. alr exponat: de cōceſſ. preben. in atiq. Promptior contra, vgetior, acutior redditur cuius corpus bene cōpaſtū eſt: quā obrem Thraces ob craſſum regionis aerem quem incolunt, obliuiſi, deſides, tardi, obtorpeſcentes nulluſq; memorię cenſentur eſſe. Satiricus patriam Veruecū appellat cū inſit. Veruecū in patria craſſoq; ſub aere naſci. Quid tamē diſcriminis habet a reminiſcentia. quia memoria eſt continua con

ſeruatio illius qđ ſemel apprehenſum fuit: reminiſcentia vero eſt eius quod poſtq̄ apprehenſum eſt oblitū fuit & iterū rememoratum. Quis in paulo ſagacius conſiderans, rimari poſſet. quare eſt quidā homines facilius adſcunt. q̄ recordantur. & econuerſo. Ad quorū intelligentiam ex Auicenne doctriſina theſauro fidelis memorię ſequētia imprimas q̄ illi qui ſunt ſicce cōplexionis fortes ſunt in retinendo: & debiles recordando ratio naturalis iſtud non inſubide manifeſtat: nam ſiccitas eſt cōueniens & idonea diſpoſitio ad impreſſionum retentionem. Inhabilis aut ad motum. Ideo infero vnū correlariū ſiccam cōplexionem memorię. & nō recordatiois: ni conuenire: hi em̄ ſunt qui magis percipiunt nutus: nutus aut operantur & cauſant ſenſibilitū motum: & qui erit perceptor nutuū erit citius recordans: illi vero qui ſunt cōplexionis humide faciliſ ſunt diſcipline. ratio naturalis iſtud q̄ gra phice edocet: nam humiditas eſt diſpoſitio conueniens ſuſceptioni impreſſionum, que conuenit facili diſcipline & eſt contraria diſpoſitio forti memorię: ideo infero vnū correlariū. ſ. Memoriam propiciā & idoneam exigere materiā: a qua diſſiculter deletur qđ impreſſum eſt in illa. Nota tamen q̄ bene memores contrarie ſunt diſpoſitionis bene adſcuntur illi bene memores ſunt: quorum aīe non habent facile motum neq; diſperguntur cogitationes eorū: illa em̄ anima q̄ habet multos motus: & multiplices cogitatus fidelis & bone recordatiois aduerſatur. Ex hijs infero eos memoria pollere qui ſunt ſicce cōplexiois: ideo eſt contraria diſpoſitio facili diſcipline bona igit̄ memoria appellatā venit ex ſiccitate cōplexionis vel exercitio circa vnū vel pauca: (Exercitio em̄ conſummatur quicqd natura arteq; percipitur: nam ubi abeſt exercitatio. ibi aut naturalis aut artificialis perit) ceſſet neceſſum eſt: cum tota (ſi Phō credis) virtutis laus in ipſa actione conſiſtat: huic ſententię applaudet iuriſconſultus in. l. Munerum. §. mixta. de nume. & hono. ff.) inde eſt q̄ pueri q̄uis ſint humidī: firmiſter in retinent anime em̄ eorū nō occupantur circa multa ſicut aīe eorū qui maturam ætatem attingere: inueniunt autē propter calorem & propter motus ſuos agiles debiliſ eſt memoria q̄uis ſint cōplexionis ſicce. Senibus vero accidit propter humorem qui in

Reminiſcentia.

Sicca cōplexio apta retentioni.

Humida cōplexio diſcipline propicia.

Ferro conparat nā ferū ſi exercas cōteritur ſi nūq; exercas iubigit ne ſedatur.

Iuuenes paue memorię.

Humanum
corp^a qua
tuor primis
qualitatib⁹
regitur.

Nobilis fan
guinis com
plexio.

Colericⁱ
cōplexio.

Flegmaticⁱ
cōplexio.

Melanchol
icⁱ debilis
memoria.

Melancholⁱ
cōplexio.

Equitas na
ture.

els domⁱnatur non memorari ea que videt: ex hijs veridice
inferendum puto. sc^dm diuersas personarum circūstantias.
virtutem aīe diuersimode operari: & hoc sc^dm diuersitates
inclinatiōnū ortarum ex diuersa mixtione quatuor primariū
qualitatum. totam corporis compaginē regētum: ex quib⁹
bus quatuor humorum diuerse proportionē scaturiunt. Et
ex his varia ipsorum spīrituum tā vitalium & naturalium q^u
animalium diuersitas conditiones & inclinaciones mortuo
lium variās & immutans oritur: vnde oculorum periculo cō
pertum est. inductu quodam nature.

¶ Sanguineum letum vultu hylarem, & amatium / risu fa
cilem, liberalem, benignum, pium, delicata cibaria, primūq^{ue}
bonitatis vinum elemēta per oīa indagantem: ad libidinem
prorum: vnde Alexander magnus imbecillitatem humanā
se sentire aiebat duab⁹ potissimū ex causis sono vcz & coitu.
¶ Colericus autē est in suis agendis impetuofus. clati animi
vanos (q^u par sit) appetēs honores: bonorūq^{ue} myrmecias:
in iram facilliter prorūpit: eademq^{ue} pacificatur: prodigius: &
vltia mensuram comedens: fidelibus deditus vigilijs lucū
assidue venatur: & domesticarum rerum satagit.

¶ Flegmatic⁹ vero naturaliter somnolent⁹ in agendis suis
tardus: verbis lapsantibus: & humidis non defluens: bonorū
rum contētōr: aureq^{ue} popularis rumusculos pro nihilo ha
bēs: ac sputisfaciēs: parue mēorie: & modice cōmesticiōis: ideo
pauci aut nulli meritis eorum ad honores aspirāt. Ideo Melan
cholicam coruinum sui nomis immemorem flegmaticum extia
tisse dijudico. Cuius tñ rō hūc sententiē aduersari videtur
nam nemo est adeo supīnus vt nomen suum ignoret. l. cum
in libris Vlpianⁱ: de here. insti. C. Numerofam exēplorum sil
uam cōticeo quam vīsendam te remitto ad plinij notatam
capite quarto & vīgesimo libri. septimi memorie.

¶ Sed melēcolicus naturaliter triste gerit vultū sinistre semi
per suspicatur: alienisq^{ue} vulpina quadā sanctitate delictis illa
trat: mūdānarum rerum nephando amore irretitur: impiac
bilis & in propria opinione pertinax. pluria humano corpo
ri conferentia literis cōmendare non graueret: nisi industria
& consilio probati medici indigere cognoscerem. Ex sup^{er}io
distis oculorum periculo cōpertum est. naturam in vno fan

guineū grauasse. & in alio restaurasse. Idem dic in colerico/
flegmatico & melēcolico. Cui sententiē ciuilis iureconsul
ti ratio applaudet. In. l. eū qui de iure iur. ff. & nota istud qm
a scriptoribus fere nostris intētatum non comperies.

Caput Quintum.

Sensus cōmunis qui in anteriori parte cerebri
locatur, est potentia sensitua omnium sensu
um particulariū obiecta apprehendens. Dici
tur autem cōmunis, philopho asserente, eo q^{uod}
oēs sensus exteriores ab eo velut a cōmuni centro scaturiūt,
suorūq^{ue} obiectorum similitudines ad eum reducūt: quibus
mediantibus: de singulis iudicat & discernit. Hūc autē pote
tiā tres actus attribuūtur: quorū primus est cognoscere sen
sationes & sensibila oīm sensuum exteriorum: etiam nō pre
sentibus obiectis ideo cōmunis dicitur. Secundus est cōue
nientias & differentias inter obiecta sensuum discernere. Pri
mo em̄ obiectum vnus cognoscit. Secundo obiectum alte
rius apprehendit. Tercio actum format continentem vīrtua
liter notitias amborum obiectorum: in quibus conuenien
tias & differentias ponit: vt album nō est dulce: somnus nō
est frigidus. Tercius est absentias obiectorum dijudicare: vt
quod visus nō videt: auditus non audit. Sic de silentio cāte
risq^{ue} obiectorū priuationibus iudicat. A centro huius orga
ni nerui ad organa exteriorum protenduntur: & per hosce
neruos oīm visibillium species recipit: & facile quidem pro
pter organi humiditatem & calorem, diutius autē retinere nō
potest. Quapropter facta sensatione eas per neruorū meat⁹
imaginatiue transmittit. Cuius operatio est receptas species
& imagines referuare: vnde nomen sibi vendicat. Ne autē po
tentia que sequuntur ociose permaneant: species ab imagi
natiua ad æstimatiuam trāseunt: ex quibus hāc potentia in
tentiones non sensatas elicit: quēadmodū ouis ex speciebus
lupi colore & figura & alijs inimicitiam nō sensatam eliciēs
ipsam fugit: fm̄ Auicēnam: & hoc vel ex naturali instinctu
si forte prius fraudem lupi experta non sit: vel experimento,
vt asin⁹ foueae: qua nup^{er} piclitatus est, appropinquās casum
timet & declinat: veluti canis popinā fugiēs p^{ro}p^{ter} aquā calidā

Sensus com
munis.

Caput Sextum.

Phantastica.

Potentia phantastica quæ est in secunda parte medullæ cerebri tanquæ cætrum inter imaginatiuam & memoratiuam. conuertit se supra imagines in vitæ quæ earum reſeruatæ: & tunc cõponit & diuidit eas: vt prior figura clare demõſtrat. Hæc imagines cum imaginibus: species cum speciebus format eas componendo vel diuidendo: & ideo fingit mōſtra. Chimeras: & operatur in ſomno ſicut in vigilia. Ex ſpeciebus præmemoratis cū ad organum ipſius peruenerunt: diuerſas imagines componit: quæ a ſenſu cõmuni percipiuntur: dum rursus ad ipſum deſcenderunt. Quin vero hæc potentia in hoīe ratione naturali decoratur. de qua meminit tex. in. l. at qui natura. de neg. geſt. & in. l. ſicut impendia. de uſu fructu. & in. l. nā hoc natura de condi. inde. ff. Ideo non neceſſario eodē modo operatur nōnunquā enim ex compoſitione ſpecierum intētionum diuerſarum mōſtra fingit: quorū nec aliquando ſimilia vidit. In brutis autem in ſenſu nature regitur: quæ in omnibus eiūſdem ſpeciei ſimilis eſt: ideo in talibus phantaſiæ opera non variantur. Similiter equidem ingenio omnis hyrundo nidum & aranea telam texit. Huius potentie opera ſi vigilantibus non deſint: raro tamen ab ipſis percipiuntur propter fortiores motus ſenſuum. Dormientes autem quorum ſenſus exteriores vacant: ſomnia appellant: quia in ſomno apparent.

Caput Septimum.

Imaginatio
na.

Potentia Imaginatiua eſt reſeruatua ſpecierum a ſenſu cõmuni receptarum: quæ in ateriori parte cerebri ponitur. Species enim rerum hic vocantur imagines ipſarum. Vnde imaginatiua vocata eſt: & per hoc diſſert a ſenſu cõmuni: quia non eſt potentia iudicatiua: ſed ſolum reſeruatua. Iocupletiffimi phōrum teſtes fatentur in natura noſtra ſenſibile ſolum compoſitionem inter ſe ineſſe: oportet ergo in nobis ſit hæc virtus quæ hæc operatur & hæc virtus in quantum imperat ei intellectus. cogitatiua nūcupari meretur: in quantum vero imperat ei virtus animalis. Imaginatiua appellatur. in quantum occupatur cõponendo & diuidendo formatua vocatur: hæc enim facit caſtra in ſphæra chimeram fingit. & lupi cornua. nam ſenſus cõmunis virtuti formali quæ eſt Imaginatio quaſi ad reponendum impartitur. quod ei tradit ſenſus

ſus exteriores. Imaginatio vero reponit & retinet habet enim virtutem multiplicandi formas ſenſibiles. virtus vero cogitatiua ſiue imaginatiua ſine formatiua conuertitur ad formas quæ ſunt in imaginatione: ad componendum vel reſoluendum eas quæ eius poteſtatis iugo ſubiſcuntur.

Caput Octauum.

Potentia eſtimatiua ſecundum Auicennam eſt vis ordinata in ſummo concuſtatū medullæ cerebri ſenſibilis intertiones apprehendens: verbi gratia lepus canem fugiens vel ouis lupum. nūquā alias viſum diiudicat cū agno eſſe habitandum: & elicit ſpeciem ſiue intētionem inimicitie. quæ non poterat per ſenſum apprehendi. eſt autem virtus tranſcēdēs quia apprehenſio ſua non eſt formarum ſenſibilium. & materialium: ſed immaterialium. bonitas enim & malivolentia conueniens & inconueniens impendium & diſpendium in ſe non ſunt forme materiales. nec in ſenſu cadentes exteriori. tamen ſunt accidētia ſenſibilium. quid tamen diſcriminis habet ab imaginatiua: quia illa retinet ſpecies per ſenſum cõmuni receptas. hæc vero elicit ex eis intētiōes nature nō ſenſatas. ſicut amicitie vel inimicitie ex quibus ſequuntur actiones proſecutiōis vel fugæ: nec tamen doctrina velut quadā ſilentij vagina reconditur eſtimatiōem vtilium & noxiarū triplici modo conſingere (Auicennæ veſtigia imitatus) autumo. Primus modus eſt ex cauſa materiali ſicut accidit in puero qui cum eleuatur vt reſideat ſe caſurum eſtimat. ſtatim alicui adheret. præterea cõpertum habemus: cū oculi lippitudinis pruriētes ſunt purgandi: ſtatim ille conſuect antequā cognoscat quid ſibi acciderat & ſic induſtu quodā nature ouis lupum formidat: & animalia leonem: & aues accipitrem. Secundus modus eſt per experientiam ſicut accidit cum doloris rabies animal aliquā inuaſit: vel mellitis voluptatibus in re aliqua abſorbetur: cuius forma deſcripta eſt in virtute formali ſiue imaginatione & intētiōes vtilitatis & nocuenti deſcripte in memoria ſtatim apparuerint res in vtilitatis vel diſpendij eſtimatiōe obrepticie occurrunt: hinc canis lapidē vel fuſtem tanquæ noxiū formidat & vacuis ſepiuscule oſſibus alicitur. Tertius modus circa proprietatem cõiunctam & modum ſimilitudinis verſatur: veluti ſi res aliquam formā vnitam cum intētiōe

Specierum
ſeruatrix
Imaginatio

Potentia eſti
matiua.

Inductio na
ture quod ope
retur.

Artis memoratiue.

estimationis in aliquo sensibiliū haberet: sicut contigit in pomo coloris coccinei: qđ est maturū. & dulce. Ideo cū videam^{us}: dulcorē inesse pomo iductu quodā nature dñudicam^{us}.

Liber Secundus de Locis quæ Memoriæ plurimum adminiculi afferunt.

Caput Primum.

Loca.

Locis est vtendum multis, illustribus, explicatis, modicis interuallis, imaginibus aliquid agentibus, acribus, insignitis, q̄ occurrere ce- leriterq; percurrere animū possint. Quo magis admiratur Quintilianus qualiter Metro- dorus in duodecim signis per quæ sol meat, tricenos & sexagenos inuenerit locos. Vanitas nimirū fuit atq; iactatio circa memoriam suā potius arte q̄ natura gloriantis. Nata est igitur vt insit Quintilianus, in p̄teritisq; ars ab experimēto sic ut experientia q̄ est rerum magistra. c. statutum. de reſer. in vj. c. q̄ sit. de electi. in. vj. Refert em̄ Philosophus: natura potentem ars faciem vsus promptum reddit artificem. I. milites. de re milita. li. xij. C. l. legatis. §. ornatricibus. de lega. li. ij. vnde nō incassum fluxit paroemia vsus me genuit pepit ma- ter memoria Augusti. naturam demones in tribus excedere aiebat, velocitate, ingenij subtilitate, & lōgitudine vite: ideo tantam sibi cōparauit experientiam: vt futura predicet. vj. de tex. & glo. m̄hi singularem in. C. sciendū. xxvj. q. ij. quæ meretur reprehendi inq̄tum dicit demones materiam habere: sanctius em̄ naturam sed quia ipse leguleus Canones aut Leges a vestibulo ne quidā salutari nec extremis digitis attingi: quibus iuris pontificij aut Cesarei canides inest: taxanda remitto.

Caput Secundum.

Locorum diuisio.

Multum memoriæ conferet in triplicem locorum defini- tionem descendere, scilicet Minorum, Maiorum, & Maximorum.

Loca minima sunt loca maiorum locorū: vt quatuor anguli, quinq; parietes, & ianua, quæ secernit parietem: veluti si duos separatos ac distinctos parietes redderet.

Loca maiora minoribus dissimilia sunt, quæ quadrangula rem formam habent: vt templa, aulæ, domus imaginabiles,

Liber. II.

Fo. 9.

& cameræ.

Loca maxima, quæ ad similitudinē & æquiparantiam ma- iorum & minorum accedūt: sunt loca maiora & minima: vt oppida, collegia, magnæ dom^{us}, arces, castra, & alia imagina- bilia: has locorum definitiones. q̄ graphice tetigit. Barro. in suo tractatu insulano. in versiculo circa vero locū sciendum est: vbi si bene sagaci trutina pōderetur: hæ definitiones cōm- cidunt: dicit em̄ Bar. quedā loca esse eminentia: quedam de- pressa, & plana eminentibus. sicut sunt domus & cetera edi- ficia que partem anticam habet. l. ediles curules. §. si. de vi. publi. ff. Ibi in verbo ante ergasteria. & l. arbor. §. de vestibu- lo. & ibi glo. cōi diuid. ff. posticam etiā. l. quidā hyberus. de feruitu. urbano. predi. ff. in verb. post horrea.

Capitulum Tertium de lege locorum.

Locorum lex publicio teste cuius verba recenseo pre- ceptioe inuētiōe. q̄litate dissimilitudine. numero. no- tatiōe. impressione. cōmeticijsq; locis plene p̄fecteq; cōstat. Preceptio est recta agendi ratio qua nature cōmoda firmata & ingenij bona adaucta longe lateq; dilucescunt. Ad quam habendam per rationem preceptorum inducimur. Periti em̄ Archidiaſcali copia est potissimum eligēda. (vnde Gellij te- stimonio) Philippus Macedonij rex. Aristoteli literis ap- p̄rui: filium sibi genitū: quod equidē dñs haberet gratia: non proinde quia natus est: q̄ pro eo: q̄ eum nasci contigit tem- poribus vite sue: sperabat em̄ vt eductus eruditusq; ab eo, di- gnus existeret rerum suarū successionē. Proinde cum Athe- nenses decreto suo cauerent: vt qui megaris cum esset: si in- tulisse athenas pedem prehensus esset: vt ea res ei homini ca- pitalis esset: (tanto Athenenses odio) flagrabant finitimo- rum hominum megarensiū: tum Euclides qui megaris erat. quicq; etiam ante id decretum & esse athenis & audire socrate cōsueuerat, postq̄ id sanxerunt, sub noctem priusq; aduespe- rascet: tunica longa muliebri indutus & pallio versicolore amictus. & caput & ora velatus. domo sua megaris athenas ad socratem cōmebat: vt vel noctis aliquo tēpore. cōsilioq; sermonūq; eius fieret particeps, rursusq; sub lucem milia pas- suum paulo amplius viginti eadē veste illa testus redibat, no- tis tñ seculis videre est Philosophos vltro currere vt doce-

Loca ciui- lia.

Lex locorū

Philippi de Aristotele dictum.

Discēdi cu- piditas Eu- clidis.

Artis Memoratiue:

ant, ad fores iuuenū diuitum, eosq; ibi sedere atq; opperiri p
pe ad meridiem donec discipuli vino estuantes, nocturnum
omne vinum edormierint. Istud audiui a dño meo dño Lo
doico Odebert Aualoneñ. politioris literature candidato:
cui non minus debet phia q̄ debeat, aut iuris pontificij equi
tas a quo ingenuē nō diffiteor me artis memorie primordia
habuisse. Cum eā in exercitatissima barbare diatriba Parrhi
sq; cameratim auspicaretur.

Caput Quartū de inuentione locorum.

Comparātorum locorum triplex est ratio: nam aut na
tura constituuntur, aut cuiusq; ingenio excogitantur
vel his composita efficiuntur.

Caput Quintum de qualitate locorum.

Qualitas est conditio certa. locis inscripta, vt medi
ocri luce, mediocriq; distantia. firma imaginum ca
pacitas. ac solo in loco sita: re aut nomine imaginum ratioe
correspondentia exactissime excogitatur: litera em̄ nimis cō
culcate. & sillabe nimium expresse. vel labore nimio cōpre
se. sensus mentēq; affligunt: ideo insomnes noctes ducere in
uoluntarioq; labori seipsum deuouere: imprudentis esse di
iudico: medio igitur modo ac modestia, ingenia excitantur:
ne nimis fusa ac vaga incerta inceptus & ignara mēs fluctuet.

Caput Sextum de dissimilitudine locorum.

Locorum similitudo morte magis cultanda est: nā vt
ea compositū. ita coniunctū resoluit: vitem hominem
facit mentem animumq; memorie imbecillitate humi deijcit
tarditate & confusione ignauum reddit ingenium. Ratio ci
uilis istud manifeste cōprobat, cum similitudo identitatem,
& identitas confusionem pariat. s. inter eas. instit. de nupt.
Quas ob res ope, colore, & altitudine, figura, ac diuersa ma
teria euitare poterimus: vel si nō locis optatis, & arte compa
ratis, lapidibus saltem, arboribus, tumulis aris, monumētis,
biremibus, nauibus, procliuis pontibus, astris, ac insulis va
rie effingetur. Nam q̄admodū ciborum diuersitate gaudet
& restauratur stomachus: minoreq; afficitur fastidio, ita etiā
dissimilitudine memoria gaudet.

Caput Septimum de notatione locorum.

Liber. II.

Fo. 10.

Locorum nota duplex est. Numerorū altera, altera re
rum, numeri signum, dicitur numerus quinto quoq;
inscriptus vt in Arithmetica figura. vel reali, notatur: falx
quippe. manus pes quintum, crux decimū. geminata vigesi
mū significabit. Verum hermippus loca singula notāda cō
memorat vt ad eum cum veneris rem locum & loci nume
rum teneas, ne tū re verumetiam numero cōmemorato me
moriam facilius exercere valeamus. Albertus decimū quēq;
Fabius Quintilianus & Marcus Cicero quintū quēq; no
tandum cōmemorat: rerum nota dicitur rerum additio locis
inserta cum em̄ superioribus legibus locus carebit ne mentē
tardam efficiat re aliqua munetur. Si em̄ vastus mobilis aut
nimium lucidus videatur exedra clauo & testitudine confir
mabimus.

Caput Octauum de impressione locorum.

Lexercitio: memorie adeo imprimem? vt nō aliter tene
re colligere: & memoriter reddere q̄ nobis notissima sunt
possumus. Distrahitur em̄ memoria atq; ois animi vis effe
minatur. si in colligendis imaginibus: ordine, & loco, dūta
xat aberrauerimus: nihil em̄ est quod magis metem deludat
q̄ error. Vnde ciuilis ratio, contractum in quo error i specie
iteruenit: viciat & nullum reddit. I. si ego. la premiere. si cert.
pe. ff. ne tū obscurior ortu nisi videatur doctrina: dico q̄ er
ror est estimatio, vel approbatio certi p̄ incerto vel veri p̄ fal
so. hāc definitionem videtur scite iure consultus tetigisse in
.l. celsus. ff. de vsuca. et ibi Bar. tria erroris genera enumerās.
Quid sit & vnde causetur: diffusius in opecula nostra ciuili
(dñs bene fortunantibus) recensebo.

Caput Nonum de locorum multitudine.

Reliquum iam esse videtur vt locorum legibus exposi
tis: infinita pene nobis loca ordine qualitate luce, di
stantia, mediocriq; spacio deserto in loco stabilia ac dissimi
lia excogitemus: vt si quid e memoria haud excidere sed diu
impressum tenaciter inherere velimus: & alia item memorie
cōmendare studemus: diuersis in locis affigamur. Est tū tū
periculosum, tum ridiculum duos eadem in re & eodē iure
coheredes instituere. I. si vt certo. s. si duobus vehiculum. ff.

Locorū du
plex nota.

Immodera
tū labos mē
tem affligit

Quid ope
retur simili
tudo.

commodatū. l. hereditatem. §. si. ff. de. castr. peculio. Bar. in. l. prima. §. post. suos. ff. de. suis & legi. here. Que qui sine labore multiplicare voluerit centum consista aial a literatū & alphabeti ordine exquirat: ac vnicuique figure quinq; maxima & disformia animalia accommodabit: vel res aliquas aialibus commiscere poterit vt diuersitate ac firmitus memorie impressa inhereant: quibus pro eorum magnitudine plurimas ac diuersas imaginū sedes, p sententia nostra statuere poterim.

Caput Decimū de cōmenticijs siue fictis locis.

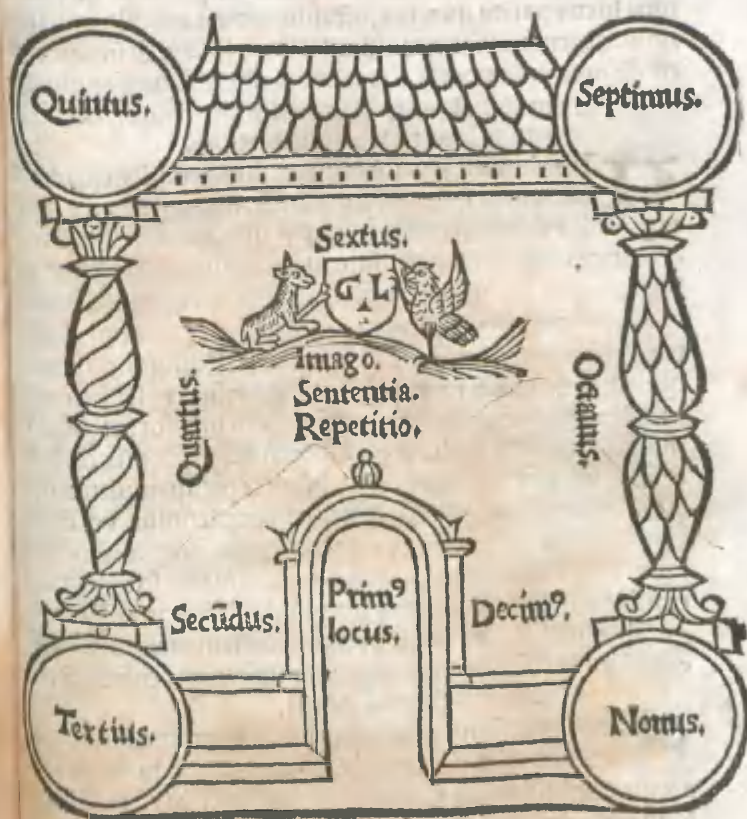
Non nihil opis cōmenticia etiam loca, afferre vsu cōpertum est: (veluti si celum vel plures singas) si distincto ordine, sedum ratione, excogitata erunt: ne fulgida splendent, vel obscura opacitate oblecta prorsus latitent: Ne igitur batillari videar hanc legem pfitetur publicus. Miserum enim est (vt inquit Satyrus aquinas) aliene incubere fame: furique aliene laudis occultator cōparandus est. l. hereditatū. §. finali. ad. l. falc. ff. Iason diffuse (suo seipsum fordicus gladio) in. §. si. insti. de actio.

Caput Vndecimū.

Loca discuntur, Quintiliano referente, vt q; maxime spatiosa, multa varietate signata: vt domum magnam & in multos diductam recessus habeam. Dummodo recessus & circuitus iste confusionem nō pariat. Ois enim circuitus est vitandus. l. dñs testō. de cond. indeb. ff. cle. auditor. de rescript. cū vulga. In ea quisquid nobile est animo diligenter affigitur: vt sine cūctatione ac mora partes eius oēs cogitatio percurrere possit. Et primus hic labos est nō hærere in occursum: tū quæ scripserimus, vel cogitatione complexi fuerimus: & alio signo quo mouemur notamus. vt si de nauis gatione mentionem facere velimus, in loco ponetur anchora. si de cursu, lepus. si de militiā telum. Hæc itaq; sensum distinguunt, mouetq; intellectum vt in rei notitiā deueniat. Hoc composito cum est repetenda memoria, incipimus a principio hæc loca recensere: & quod cuique attribuimus repositum: & eorum imagine admonemur: quæ rei notitiā solo ediscendi labore producit. Nam cū in loca aliqua post tempus reuersi sumus, non ipsa tantū agnoscimus: sed eorum quæ fecimus reminiscimur: personeq; subeunt: nonnūq; tacite

cogitationes in mentē reuertuntur. Vnde fit vt inuitus peregrinor quisq; id quod elegerat verbum, nec facile reponit aliud, dum id quod scripserat quærit.

Domus Decem Locorum.

Artis Memoratiue

Caput Duodecimum.

Series loco-
rum.

IN hac arte locorum series diligenter consideranda est, ne plura aut minora in loco maiore & decem ponatur. Talis enim locorum series seruanda est, vt Ianua sit primus locus camere: paries vero dexter Ianue vicinus qñ locū maiorem ingredimur, sit secundus: angulus primus, tertius locus: paries secundus, quartus locus: angulus secundus, quintus locus: paries tertius, sextus locus: angulus tertius, septimus locus: paries quartus, octauus locus: angulus quartus, nonus locus: paries quintus, decimus locus. & sic dicendum est de omnibus cameris. Precedenti autem figura cognita, poterimus in omnium locorum notitiam deuenire.

Caput Decimum tertium.

Atendum est pro locis maioribus templis quadratis. Debemus igitur adire templa, monasteria eo tempore quo nulli vel saltem pauci frequentant: & in eis diligenter decem loca considerare: considerata in animo reuoluere: quibus reuolutis rarissime in eadem templa progredi debemus: quia vt inquit Quintilianus, Aditus & reditus humanam mentem disturbant, & confusionem pariunt. Possumus tamen per quotidianis rebus reponendis vt ecclesijs: vt si Historiam, prædicationē, Apologum, vel fabulam memoria tenere velimus, diligenter hæc sunt consideranda, vt loca in domibus constituta plerūq; repetantur. Nam repetitio multum operitum lamenis memoriæ affert. Tum quæ scripserimus vel cogitatione cōplexi fuerimus: & alio signo quo mouemur notabimus. Vnde si de bello loqui velimus, arma in loco domus locanda sunt. Si de furore, Erinnyes. Si de luxuria, Veneres figurabimus. Hæc enim sensum & memoriā dirigunt. Vnde in erit aliquas Regulas locorum manifestatiuas enūciare.

Prima Regula.

Nomina.

Si propria aliquorum nomina in memoriā reuocare velimus, id apte & comode per amicorum nomina fiet, qui agant id quod ab eis fere semper fieri solet. Si autem non cognoscitur amicus illud nomen habes, veluti Melchisedech, Zorobabel, tunc locabis in loco nomen conforme illi. Id est poteris dici in nominibus animalium, vt est equus, bos, & asinus: vt in primo loco ponas equus: in secundo bos: in tertio asinus.

Liber.II.

Fo.12.

Idem in rebus animarum carētib; dici potest, vt est liber, caput, vestis. Sed in hac arte summo opere cauendum est ne res animata simpliciter in loco locetur: quia resumendo in errorem incidere posses: eo quod nulla est in his potentia motiua, quæ memoriā excitat. Gestus enim imaginis positæ memoriā mouet: qui in talibus naturaliter non reperitur. Igitur in loco imago locanda est quæ se moueat: si tamen non poterit, ab eo excites: vt ex motu altero memoria commoueatur. Sed in abitu iuuenis acutissimi ingenij. Formica in loco posita se mouet, non tamen propter sui paruitatē memoriā commouet. Similiter granum piperis. Hoc fateor si formica sola colloca- tur: sed multitudinem formicarum ascendentium arborem descendentiū in loco ponā. Idem argumētum de pulice moueri poterit sed amicum sub femore nutricis pulicē capientē locabo.

Secunda Regula.

Quotiescunq; vocalis est in medio syllabæ trium litterarum, accipitur imago vltimæ litteræ, mobili se mouente: cuius principium sit simile duabus litteris precedentiibus. Si autem vocalis sit in fine, vt in syllaba bra, tunc in loco imaginem primæ litteræ pono: & rem mobilem seu mouentem: cuius principium sit simile duabus sequentibus. Si ergo Benedictum cum rapis vel ranis in loco posuero dabit syllabam bra: si Thomam, syllabam tra. Copia ergo rerum inceptarum, vt syllabæ, si in promptu habeatur, non paruam utilitatem est allatura. Sed si vocalis est in principio am faciens vt in hoc verbo amo, tunc semper imago primæ litteræ collocanda est in loco: & res principium habens simile sequenti syllabæ. Si ergo Antonius voluit molem, hoc verbum amo positum legem? si Eusebius, verbum emo. Est tamen sciendum quod non possumus commode distionem trium aut quatuor syllabarum collocare: quia frustra fit per plura quod potest fieri per pauciora. Sufficit enim primam & secundam syllabam posuisse. Distionem triarum duarum syllabarum possumus totam collocare veluti pater. Ponam in loco rem vel hominem pro imagine syllabæ pa, vt Paulum & syllaba ter. cum ergo vocalis sit in medio Raymundū accipiam etiam in manu syllabam habentē. Concludendum est igitur quod imagines Alphabeticæ simul iunctæ & copia rerum inceptarum vt syllabæ in artificiali memoria

Artis Memoratiue

si alia defuerint, nobis seruiant.

Tertia Regula.

Locorum
qualitas.

LOca non debent nimiam amplitudinem continere: ne Quintiliano teste, vagas & nimis amplas reddat imagines, vacuæ enim sedis latitudo & discursus humanam mentem confundunt & disturbant.

Quarta Regula.

Pro argumentis collocandis duas imagines vetusti patres statuere. Prima est gestus corporis. ut si dicatur: Testamentum sine septem testibus factum non valet: (ut scite refert Imperator i. l. hac consultiissima qui testa. fa. pos. C.) testatorem coram duobus testamentum fecisse imaginabor: & virginem unam in varia fragmenta partientem. Secunda imago est ut duæ aut tres distiones argumenti principales in locis debito situ collocentur. Posset tamen ingeniosus hoc motiuo excitari, an in eodem loco plures res a nobis locandæ sint. Respondetur quod si in locis locare optes quæ ab alio tibi proponuntur, ut illa proposita si atim recitare debeas, imaginem unius rei tantum in loco colloca. Sed si quæ in libris lectitas: in locis ponere attentes: ut illa memoriter pronuciare possis: tunc imagines in eodem loco frequenter locare potes.

Quinta Regula.

Locorum conuenientia talis esse debet, ut debite proprijs in locis imagines locentur, ne confusio in hac ordinatione & situ generetur. Triplicia enim huic arti loca conueniunt: quædam sunt natura constituta, alia intellectu, & alia mixta: quæ singulari sagacitate hominum diriguntur: ut de imaginabilibus dici potest. Veluti cæmetarius Romanus amphitheatrum edificaturus, primo mentaliter fabricat, sic ut in uno loco consulum sedem, in alio senatorum, in alio gladiatorum imaginabitur. Simili modo de quocumque edificio dici potest. Omnia enim a natura constituta reperire est impossibile & fictis oibus uti durum & periculosissimum duco ideo mixtis uti utile esse arbitramur.

Sexta Regula.

DE intervallis locorum doctores certant, & adhuc sub iudice lis est. Postergata tamen omni ambiguitate, locorum minimorum intervalla Publicio affirmante debent esse

Lib. III.

Fo. 13.

paulo maiora vel paulo minora quinque pedibus. Secundum tamen aliorum sententiam debent esse paulo maiora vel paulo minora septem pedibus. Nec debent genibus esse inferiora. Altitudo insuper locorum minimorum statuiæ hominis a quiparanda est.

Septima Regula.

Nunc de Legum regulis & voluminibus iuris civilis dicendum est: locisque colores assignandi sunt quibus tenentur. Accipio igitur pro. ff. veteri. pellem albam: pro. ff. novo. pellem rubram: pro Infortiatio. pellem nigram: pro Codice. pellem viridem: pro Volumine. varii coloris pellem: pro Institutionibus. librum parvum: pro Autentico. tabellionem institutionum magnum habentem. pro libro Feudorum. Comitæ altus castri: pro Decreto cum in eo sint sanctorum Patrum autoritates. senem aliquem in loco scribentem: pro Decretalibus. Papam in throno sedentem: pro Clementinis. puellam cui nomen est Clemens: pro Commentatore Iuris. eos qui idem nomen habent. Pro allegatione Decreti quæ fit per distinctionem. ponitur puella quæ pannum vel chartam lacerat pro questione Iunipera famulam percutiens: pro consecratione Sacerdos hostiam consecrans: pro poenitentia est Iunipera quæ sacerdoti sua leuia peccata confitetur.

Octava Regula.

Alii per Rubricas utriusque iuris duas locis imagines tradere soliti sunt. Ut si meminisse volueris Rubricam de transactionibus, Thomam ranas habentem collocabo: vel duos qui diu litigauerunt a lite recessisse fingam: vel alterum alteri indicium pacis præbentem. Principia autem legum vel capitulorum in locis ponuntur alphabetico ordine sono vocis vel similitudine vel gestu corporis: de quibus iam dictum est.

Nona Regula.

Pro confirmatione locorum si primi loci domus in notitiam devenire velimus: in loco pugione. si secundi, anserem. si tertii, serpentem incurvatum. si quarti, Lucanicam cancellatam. si quinti, baculum senis obliquum. si sexti, Lima cancellatam. si septimi, vehiculum aratri. si octavi orationis Domestice lapillos in figuram cancellatos. si noni, clavam Herculeam in nodo ferratam. Si decimi, anulum aureum in I & D

Legum volumina.

Rubricæ.

Artis Memoratiue.

O figuram effictū ponemus. Hæc autem clariora reddi poterunt figura orbiculari cognita. Utile tamen erit quasdam Regulas enunciare locorum manifestatiuas.

Ortus Signorum Decem.

Liber Tertius de Imaginibus.

Inde sunt veræ fictæ & casuales imagines, & certi termini. ut contextum verborum cōtinuet crebra meditatio: partes deinceps ipsas repetitus ordo coniungat. Non est inutile quo facilius hære

Imagi
nes.

Liber. III.

Fo. 14.

ant aliquas apponere notas: quarū recordatio commoueat & quasi excitet memoriā. Nemo enim fere tam infelix ut quod cuique loco signū destinauerit nesciat: ut si tardus ad hoc erit, eo remedio utatur ut ipse excitant notæ. Hinc est ex illa arte non inutile attendere. signa quæ potentiam mouent multū memorię conducere. Multum enim signa faciūt: & ex vna memoriā venit altera. ut experimento patet. Si enim anulum in loco posuerimus. exinde translati vel alligati cur id fecerimus memoriā excitabit. Aristoteles idem dubiū mouet quod ad reminiscendū debemus procedere per modum diuisionis. Nam Quintiliano teste qui recte diuiderit nunquam poterit in rerum ordine errare: diuisione enim veritas elucescit in. s. sed non usque adeo. instat. de lega. glo. in. l. j. de do. ma. & me. excep. si. ut si quis vestem vel aliquid aliud in domo dimiserit. a principio negocij incipere debet ut facilius fiat reminiscetia: vel cōsiderare quid in tali domo fecerit: postea debet deuenire ad alium locum in quo sciat quid fecerit: & sic consequenter usque in intentum.

Caput Secundum.

Imagō vera. est conceptus rei visæ representantis nobis sensum rerum memorandarum.
Imago ficta. est apprehensio rei non cognitæ quæ potuisset videri suis locis & temporibus.
Imago casualis est apprehensio rei visibilis representantis nobis rem inuisibile. Vel secundum Publicium Imago est forme cum forma figure signi: vel insignij similitudine quadā collatio: hec ridiculi motus: mirabilis gestus: truci crudelisque vultus: stuporis tristitiei & seueritatis plena esse debet. Debent autem effingi aut efformari per notas personas: ut si sermo sit habendus de senē. imaginabimur senē canum. tremulū. nasum tergentem. tribusve pedibus incedentem. incuruū. geometriam. labijs dimissis. incano mento iam mucidum: e contrario leta iuuentus excogitabitur: corporis nostri pulchritudo & feditas sic indagabitur. ut colli longitudo. capillorum. digitorum. & totius corporis proceritas admirationem nobis & stuporem præstat: naris. oris. aurium. mamillarū. ventris. pedumque breuitas: his ornamentum præstant. Si qua latet meliora putes frontis oculorum pectorisque amplitudo & di

Imago vera.

Ficta.

Casualis.

Dij

Apuleius.

Scithe hūa
nis vscunt
carnibus.

Hec a veritate aliena
existimare
nisi me an
xiū Augu
stini moue
ret auctori
tas. in li. de
cōiu. ve. &
no. inquit
tis q si an
guis vene
nosa coeun
tes cauda p
cutiat vir in
femina &
femina iu
rū transmu
tabitur.

gnitas eis honestamento accedat: vox sexui correspondeat
collum & teretes digiti venustate & longiora brachia digni
tatem afferunt. his rubicūdule maxille & ora vernantia rosis
puniceaq; labia addantur manuū/pectoris/collis/ & oris can
dor/supercilij oculorū torquis/ & vestium nigredo. moder
stus incessus. preclara fama/ & prestās virtus. his similibusq;
cōmentationibus latentes rerū imagines/latentiaq; signa in
gi exercitatione nobis vendicabimus. Oportet in super res
ridiculas & nouas imaginib; attribueret: quia Apuleio affir
mante magis noua q; magna miramur: & nullo obiecto ma
gis animus excitatur q; re admirabili. Vnde fit vt sapiuſcule
rerum quæ in iuuentute actæ fuerunt. nos capiat recorda
tio: q; q a paucis diebus vidimus. Cuius rei nō est alia ratio
q; q res vſitate facile elabuntur. Res vero admirationem &
nouitatem afferentes/menti firmitus ac tenacius hæret. Ma
gna quippe/Incredibilia/Inuisa/noua/rara/inaudita/Ine
lia/egregia/turpia/singularia/ac peruenusta/mētī & mem
rie nostre ac recordationi plurimū conferunt: vt si recentia
Scithas qui sub ipsis septentrionibus etatem agunt corpori
bus hoīm vſci cuiusq; vſtus alimento vitam ducere. Itē esse
sub eadē regione celi homines vnū oculum in fiōtis medio
habentes qui appellātur Arismaspi. Preterea traditū esse me
moratumq; in vltima quadam terra q; Albania dicitur gigni
hoīes qui in pueritia canescunt & plus cernunt oculis p no
stem q; inter diem in Illirjs traditum esse homīes qui inter
mant videndo quos diutius irati viderint eosq; hoīes mares
feminasq; qui visu tam nocenti sunt pupillas in singulis oculis
binas habere. Item in montibus terre Indic homines ca
ninis capribus & latratibus eosq; vſci auium & ferarū ves
natibus atq; item esse gentem atunt apud extrema Indic cor
poribus hyrtis & auium ritu plumantibus nullo cibatu ves
centem sed spiritu florum natibus hausto vſtitantem vnū
tamen qd; quasi omnem modū admirationis egrēditur recē
set Plinius se testem oculatum pfitens cuius verba recenseo
ex feminis inquit mutari in mares non est fabulosum inueni
mus in annalibus. Q. L. C. C. L. C. C. Puerū factum ex vir
gine sub parentib; iussuq; aruspiciū deportatum in insula
desertam Licinius mutianus pdidit visum esse a se argis are

scotentem cui nomen areſcuse fuisset nupſisse etiam mox bar
bam & virilitatem prouenisse vxoremq; duxisse plura de mi
raculis recensebam sed nos nō idonee scripture tediū rapit.
Aristoteles idem dubiū mouet/quare est q; reminiscimur illi
us quod hodie vel heri factum fuit. Dubio respōdet inquit
reminiscētiā fieri per hoc. q; apprehendimus aliquid ad
cuius apprehensionem sequitur apprehēſio alterius. Modo
possibile est nos venire ad apprehensionē alicuius ad cuius
apprehensionem sequitur apprehēſio illius qd; longo tēpo
ris curriculo transactum est. Et sic optime fit reminiscētia
incipiendo a principio rerum: quia sicut res se habent. ita ap
prehensiones. Et ppter hoc ordinata potius in memoriā ve
niunt & reducūtur q; inordinata. Ordo em̄ rerum maxime
confert ad reminiscētiā: quia si volumus de prioribus me
moriam habere/ex memoria illorum poterimus deuenire in
reminiscētiā quæſitorum ppter dependentiam/ordinē
vel consuetudinem. Sicut em̄ hæres se habent adinuicem in
eo q; consequūtur: sic & motus. & ideo si recordantur prio
rum/tunc vel ppter dependentiam/consuetudinem/ordinē
vel habitudinem contrarietatis aut similitudinis poterimus
posterorū reminisci. Vt tamen ad faciliorem imaginum no
titiā deueniamus aliquæ regulæ inferēdę sunt.

Prima Regula.

SI substantiæ Inuisibilis q; est vel Deus/vel Anima/vel
Angelus recordari velimus. aliquid simile ei imaginabi
mur quod rei speciem representabit: vt iuuenem tanta mem
brorum proceritate venustatum. purpurea veste amictū. ala
tum. Diligenter tñ considerare debem; ne quicq; aliud præ
ter naturam representet. Nomina vero pppria sanctorū & san
ctarum memoranda sunt per notas personas illis nominib;
vocitatas: vel per aliquid eis conueniens: vt Petrus per cla
uam. Paulus per gladium. Insignia em̄ cuiusq; rei publico
cio affirmante ea tripartita sunt rerum scz personarum & lo
corum vera & ficta dicūtur. Personarum sunt hec. Impera
toris trigona/corona Regis/pretoris & prefecti sceptrum
consulum faces & securis summi Pōtificis thyra. Cardina
litum pheniceus pileus/Episcoporū mitra/aurea calcaria Mi
litarem dignitatem auri annuli zoneq; margarite & gēme

D iij

Aristo.

Ordo.

Inuisibilia.

Sancti.

Artis Memoratiue

Medicum unde non iniuria triualis fluxit versus: It Gallie
mis opes geminis oneratus & auro. Plato secū peditem tra-
hit Aristotelem, aquila Iohānis, vitulus Lucę, angelus Ma-
thę, cathene Leonardi, pellis Bartholomei, clauus Petri, re-
tia Andree, cochlee & Galerus Iacobi, porcellus lacteus An-
thonij insignia refert.

¶ Locorum dicuntur cuiuscūq; loci priuata bona hinc vergi.
primo Georgi. Hic segetes illic ventū felicius vuc. Arborei
fetus alibi atq; iniussa virescunt. Gramina nōne vides croce-
osvt thimolus odores. India mittit ebur molles sua thura sa-
bei. At calibes nudi ferrū virosq; pōthus. Castorea helia dū
palmas & epirus equarum sic candia succarum florentia pur-
puram mittens suo pprioq; bono denotabitur.

¶ Rerum insignia, ensis iusticiam, equitatem libra hercules
claua fortitudinem, geometriā circinū, astrolabium astrolo-
giā, discordiam dentes cōmemorabunt. Sunt & nonnulla
que si similia suū auctorem sequuntur vt funda balceas ar-
cus Anglicos, balista Hispanos, virtus Gallos, Burgūdos
constantia. Sunt que per cōparationem trahuntur vt paupe-
rior codro, ditior crasso, pulchrior narcisso, & his similia.

Secunda Regula.

¶ Si substantiæ sensibilis animatæ, vt hominis, leonis, equi
remisisci velimus, imaginabimur leonem oculis insi-
mata, vngues cruentatos habentem: vel bucephalum bu-
bulo capite horrētem: qui neminem præter Alexādrū ascen-
dere sinebat. Sic etiam cuiusq; etatis & animalis cuiusq; pas-
siones euoluere memoriæ plurimum confert vt voracem lu-
pum timidās dāmas timidōsq; lepores caprasq; fugaces le-
tam iuuentutem in malū procliuiem describamus. Ideo feri-
uorū nature vix resistere potest in autē, de non eligen. secūd.
nub. in. §. optimum, colla. p. importunū est iuuenum mot? &
calores iuueniles sunt coercendi nam scitote voluptuarie vi-
te comitē esse tristitiam & luxuriosam iuuentam senilem esse
penitentia. l. fi. §. filius, de bon. q. liber. C. tristēm senectutem
Ideo Cicero in. li. senectutis eam miseram variis ex causis vo-
citabat pmo qd corpus viribus destitutum & infirmū reddat
estq; laboris ipatens. c. magne. de vot. & vot. redēpti. i. anti-
scdō hoīem mellitis voluptatib? destituat & qd terribile est

Immodera-
tus iuuenū
calor.

Liber. III.

Fo. 16.

haud pcul absit a morte. Veneranda tñ. l. semp. de iur. imuni-
ta. ff. Ideo satirico teste grande erat piaculum si iuuenis vetu-
lo non assurrexisset pluria & vtilia de senectute recenscrem
sed non idonee scripture tedium calamū auocat ad boream
nostrum vela reflectamur prodigā adolescentiam liberalē vi-
rum, tenacissimā mulierem, Ideo dicebat glo. in. l. si stipulata
fuerit. de donat. inter vir. & vxor. ff. & in. l. si a sponso. §. q. si
sponsa. de donat. ante nup. C. Mulierem miraculū effingere
cum donat donare em sexui aduersatur & degenerat nō em
locum sanguinis vel per lineam ascendentū vel descendens
titum vel collateralū affiscere potest accipere autē ex omni
linea locū sibi uendicat non tñ omnimode dānatum iri vo-
lo ipsum accipere nā valde inhumanum esset a nemine acci-
pere sed passim viliissimū & per omnia auarissimum. l. solent.
de offi. procons. & lega. Eadem in maribus est habenda cen-
sura. l. cum de indebito. de proba. ff. in. §. p. insti. de dona. ibi
cum magis se quis velit. Accidentia vero visibilia vt albedo,
sunt memoranda per subiecta quibus maxime inherere vidē-
tur: vt nigredo per Aethiopē vel Maurum. Crispum per Si-
cambrum. de quo canit Martialis.

Crinibus in nodum tortis venere Sicambri

Atq; aliter tortis crinibus Aethiopes.

Tertia Regula.

¶ Asium cognitio his signis cōprehendi potest. Nomi-
natiuus per caput. genitiuus per manū dextrā. datiu? per manū sinistram. actiūs per pedem dextrum. vocatiuus p
pedem sinistru. ablatiuus per v̄trem vel pectus. Exēpli gra-
tia. Si velim in memoriā venire huius noiatiui Cæsar colo-
locabo hoīem armatum sententem caput: quia gestu corpo-
ris & similitudine vocis & locis insignibus memoria firmat-
tur. Vt si memoria complecti velim istud verbū loquor alio-
quem supremo genere amicitie coniunctū loquentem loca-
bo, gestu em corporis imagines ponuntur, cum sit gestus in-
dicatione cōprehensus: vt pro verbo spolio, amicum qui aliū
spoliet: pro verbo rapio amicum per vim aliquid rapientem
pono. Vel si Fabius memorandus sit, ad cunctatorem refe-
remus. De quo Maronius extat versus, cum precedenti
hemistichio.

Dare nō est
sanguinis
femine.

Humanū ē
accipere.

Casus.

Artis Memoratiue.

Tu Maximus ille es
Vnus, qui nobis cunctando restituis rem.
Nasontanum quoque distichon.
Scilicet ut posses olim tu Maxime nasci,
Cui res cunctando restituenda foret.

Is quippe nois infamiam ac dedecus subire, fortis & cōfīa-
ti ferre animo eorundē obrectationes, qui se senem ignauū
& cunctatorem p. dictatore inique appellabant, haud verit-
est: quo rei publicæ nutant, moxq; si cum punico Duce tot
tantisq; victorijs elato & iuueniliter exultante manus tenere
conseruisset, interitura tutius cōsuleret. Qd' Enni? inuit.
Vnus homo nobis cunctando restituit rem.
Non ponebat enim rumores ante salutem.

Similitudine probat Cicero. Si velis memoria cōplecti Titū
Sempronio venenū porrigentem ut eius bonis potiatur, p.
imagine assumes ægrotum: si cum cognoueris: iuxta quem
erit Petr' tibi notus tenens in manu poculū. Hæc em̄ simi-
tudo notitiam rei generabit. Locis p. batur, ut si velim mēo-
ria insigere crocum, imaginabor Coryælum antrū: vbi pri-
ma auctore Plinio, fuit croci nobilitas: quod Cilices populi
minoris Asiæ incolunt. De quo canit Martialis.

Et Cilices nimbis hic maduere suis.

Ethimologie etiam cognitio (publico teste) plurimū in in-
quirendis imaginibus & signis confert Philippus si imago
nem suā nobis dure prebeat ethimologie & nominis sui du-
ctu similitudinē facile accommodabit a philo- em̄ id est amor
& hippos equus ductum habet hoc amator equorum Ince-
ronim. sancta lex, Iacobus colluctator interpretatur, non ni-
hil etiā ad hanc re opīs onomathopeya nobis affert. id ē cō-
gnitio verbi e sonorois ducta sic ennius taratē tara dixit e-
hinntus, mugitusq; boum, balentūq; gregem, strux noctu-
na & vespertilio stridet: bombitus aut apum, grus gruit, cra-
stinat eoru', bos cornu voce notat, barritus a barro, vlulat
vlule, pipat accipitres, & alia q̄ plurima sūt. vsu & cōsuetudi-
ne vocis sonitu imagines p. bebunt.

Quarta Regula.

Si dignitatum & officiorū nomina memoria tenere ve-
limus, res eis cōuenientes in locis locandę sunt, q̄ men-
tem ut intellectus in notitiam deueniat excitabunt. Ut si ex

Aialū pro
pria.

Dignitatu
noia.

Liber. III.

Fo. 17.

Artis dictatoris Venerem victricem. Si Pōpeh. Hercule inuis-
tum. Si Romanorū, aquilam effingemus: q̄ eis pro insigni: **Aquila.**
q̄ Ioui qui Romanū generis auctor extitit: sacra sit. Viso em̄
aquilæ augurio Iuppiter ad bellū contra Saturnū egressus
felici potitus est victoria. Seu quia aquila autū regina & do-
minatrix est. Constat aut Romanos rerum olim potitos fu-
isse: vniuersosq; orbī imperasse. ut canit Vergilius. Romanos
rerum dominos. Si cōsulum, fasces & secures: hæc em̄ erant
Romanorū consuliū insignia a Romulo vrbis conditore ob-
bissenos vultures: (viso quorū augurio victor fact' est:) in-
stituta. Quēlibet itaq; cōsulē duodeci listores cū securibus:
alligatisq; vltimarum fasciculis preibāt. ut quod mutari & in-
viam reduci facile poterat. virgis corrigerent: qd' vero em̄
dabile non erat. secures absunderent. Exactis aut regib'. Va-
lerius Publicola. Tarquinū Collatinū Iunū Brutū college ex-
pulsū (Tarquinorū enim nomē Romanis maxime inuisum
erat) in cōsultu successor fasces securibus dempsit: statuit,
& consules extra urbē securibus vti, intus vero fascibus tm̄
ornari. Vel si artificiorum & quorūcūq; operum memoria
habere velimus, per eorū effectus & instrumēta: ut faber per
malleum: futor per acum significabitur. Sua em̄ cuiusq; artis
arma, & instrumēta, officia, auctores distinguere poterunt:
ut pila Romanos, sarissas Macedones, pelta Hyberos. Sic
etiam cuiusq; officine arma suos opifices ostendent. ut mola
subuncula, onoforum, olera, rastri, & q̄ his similia sunt. Eadē
actu excogitabimus longeq; melius motu parte corporis in-
dagare poterim'. Singulas em̄ partes numinibus dedicarūt
pedum articulos saltu & velocitati: genua misericordie: di-
gitos pestine iunctos dolori: caput impositū vel reiectum in
pectus concessionē: in ceruicē versum negationē: in humerū
delectum hippocrisi: terga fuge: quies & ocio nates: capilli
diutius: vngues crudelitati: dentes discordie: digitos miner-
ue: frontem superbie: aures memorie dedicarunt. Oppositū
etiā sepe numero ad memoriā reficiendam spectat: ut testu-
do pro velocitate egrotum & validū narsum pro beue sano
& plurima que per ironiam proferuntur.

Quinta Regula.

E

Artis Memoratiue

Nomina.

Si nominum propriorum vel appellatiuorum cuiuscunque idiomatis fuerint, memores fieri velimus. notari in agnum nomina suis locis directe adaptanda sunt cum earum prolatione rem per eas significatā diligenter voluēdo. Quæ si interrogaretur quid facit, pronunciat et tale nomen. Quod si ad id tardi sumus, imaginabimur hominem exercitem actionem vel passionem illius notæ imaginis: vel vnāquāque imaginem tenere vocabulum suū inculptum. Loca em̄ (vt inquit Cicero. 11. de Oratore) debitis circumstantiis proportionata habent adinuicem necessariā habitudinem intelligendi vt si thesaurum in vertice montis offendero si iterum montē illū pertranscam loco inuentionis cognito in thesauri notitiam deuentiam. Si vero difficilia sunt vocabula: quæ ab eadē litera & syllaba initium habent, sumēda sunt.

Sexta Regula.

Carmena.

Si omni generum carminis haud imemores esse velimus, in primis sententia consideranda est: quæ sermone materno & vulgari, pferri debet anteq̃ carmen in loco locetur: referemus et sententiā in imaginē & obiectum principis alei cū repetitione vocali. Si tñ te non procliuē comperias, fiet repetitio materiæ etiā vocalis vsq̃ ad quinarium numerum. Sic Quintiliano & Cicerone auctoribus memoria firmabitur. Accidētia vero visibilia vt albedo sunt memorāda per subiecta quibus maxime inherere vident vt nigredo in maura fuscedo in Arabis albedo in Gallis risibile in homine humile in equo barritus in elephāte demonstrabitur.

Septima Regula.

Historia.

Si velimus memoria cōplecti historiam vel apologum, quatuor in primis consideranda sunt. Primo tempora quibus res gestæ fuerunt, quorum scientia haberi poterit per annum Christi, vel per annū mundi, vel per Reges seu Imperatores qui lapsis tēporibus vīguere. Secūdo nomina illorum qui his factioribus & gestis decorati fuerūt. Tertio res glorum, insularum, locorum nomina: in quibus res gestæ fuerunt. Quarto qd̄ principale est, diuissio materiæ summopere requiritur: q̄ imaginē propriā adaptanda est, sententiam vocaliter proferendo. Si tñ his compositis debilem memoriam agnoscis, hoc adhuc remedio uti potes, vt imago in loco p

Liber. III.

Fo. 18.

prio sita sermone quotidiano & materno clausulā pferat.

Ostaua Regula.

Si velim⁹ meōria cōplecti cōcōnes vlt̄ sermōes, oportet materiā diuidi in partes principales & minus principales obiecto retento cuiuslibet imaginē sententiam attribuendo cum repetitiōe vocali. Eadem regula auctoritates Oratorum & Poetarū memoria teneri possunt. verbis gratia: si velim recordari auctoritatis. Non solū nobis nati sumus: ortusq̃ nostri partē patriā vendicat partē amici: imaginabor Leonidem Spartanū predīcantem se plura patrie q̃ vite debere: vel Catonem minorem: de quo scite canit Lucanus. Patrieq̃ impendere vitam. Nec sibi sed toti genitum se credere mūdo. Summa em̄ fortitudinis laus est pro patriā mortem obire: qd̄ docet Placcus, dulce & decorū est pro patriā mori. Nec tātū vitæ esse debet vt honestatis gloria & verę virtutis fama amittatur. Hinc Hector suis turpiter ex acie fugere volentibus apud Homerū his minatur verbis. Quē procul a pugna trepidantē forte videbo. Is canib⁹ fiet, fiet quicq̃ vulturis esca. Proptiores igitur esse debemus (inquit Cicero) ad ista pericula q̃ ad cōmunia: dimicareq̃ paratius de honore & gloria: q̃ de ceteris cōmodis. Laudatur Curtius qui se in foueam quæ pestifera urbem exhalatione inficiebat, armatū & equitem ex sruspiciū hariolorumq̃ interpretatione q̃ vastus ille telluris hiatus vlt̄ hominis sepulturā expeteret, præcipitem exiit: suoq̃ periculo optatā vrbis & ciuib⁹ salutem restituit. Cōmendatur rex Atheniensium Codrus: qui cū ingenti hostium exercitu Attica regio debilitata ferro igitq̃ vastaret, accepto Appollinis oraculo suos victores fore si ipse hostili manu occideretur, depositis imperij insignibus familiarē induit cultū, ac pabulantū hostium globo sese obiecit, vnūq̃ ex eis falee percussus in necem compulsi sunt. Gloriosa ciuis mors ne subito Athenæ ruerent interitu in cineresq̃ verteret effectit qd̄ recenset Horatius: Codrus p̄ patriā non timēdus mori. Nec minor ambobus Decij gloria: qui oīa in populum Romanū ventura incōmoda in suū venire caput expectantes, se vltro pro cōmuni vtilitate deuouerunt. Vltroperatū contra sunt (inquit Plutarchus) Callitratides & Cleombrotus: qui ne honore amitterent suū, neue noīs detrimentū

Cōcōnes.

Auctoritates.

Curtius.

Codrus.

Decij.

E 11

Artis memoratiue.

Canones.

tum pateretur, in summū discrimen patriā adduxere. Si poetarum: vt Dat veniam coruis vexat censura colūbas: Imaginabor iudicē fauentem diuitibus & pauperes opprimentem. Si canonū: vt Semel Deo dicatū nō ē ad vsus hūanos trāferendū: furē rem sacram surripientem Imaginabor: cui alter factus obuius ait: semel Deo dicatum non est ad vsus hūanos transferendum. Si primā regulam iuris: vt beneficiū ecclesiasticū siue institutione canonica nō pōt obtineri: sententiam primę imaginī assignabimus: cōsiderantes aliquē abbatē nobis notū, non canonice institutum. Si secundā q̄ est. Possessor malę fidei vllō tempore non p̄scribit: secundę imaginī inferemus imaginando aprum quē cum lupus spelunca sua exire cerneret: obiecit possessionem: respondit aper: possessorē malę fidei vllō tepore non posse p̄scribere. Partimodo sequētes sequētibz inscribamus imaginibz. Multo autem pro hac re consequenda adlumento nobis erit, si hūmanarum rerū experientiam & naturas nouerimus. Sic enī facile nobis cōparatiōes occurrere possunt: q̄ per contrariū sumēde sunt. Oportet enī nō tū firma, verū etiā celerī cōprehensione res naturasq̄ percipere: vt & eorū quę a nobis inuenta sunt: & q̄ ab aduersario gesta, reminisci possimus.

Nona Regula.

Literę.

Pro literis Alphabeticis viuas imagines ponere possumus, vt p̄ litera a, Antonium cum imagine scđm formā literę effigiatā eadē de ceteris censura: p̄ litera b, Benedictum: pro litera c, Carolum: pro litera d, Dominicū, & sic de alijs. Frequenter tñ puellas eximīa specie venustatas locare non inconueniet: memoria enī collocatione puellarū mirabiliter excitatur. Difficiliter tñ huius regulę vsus religiosi qdrabit. Diuisione etiā rerū literarū & sillabarū cōuersiōe latitantes figuras idagabim⁹ vt rebus suber nabo bona, nemo sumen refert literarū aduētiōe, cōmūtiōe, & detractione memoria excitabit vt istā ipsā mīpsam enī detrahēdo primę partī. m. & iūgēdo sequenti faciem⁹. Et si ex primēua doctriā te proclue in retinēdo nō cōperias poteris cuiuslibet verbo qđ primordiū sile sequētibz Imaginibz hz imaginē formę verbi effigiatā attribuere quo facto mirabiliter excitabit memoria. Ideo vt vberior doctrīna suis partibus absoluta redēderetur publicę imaginē libello apponēdas curauī.

Fo. 19.

Fo. 21.

Artis Memoratiue.

Liber Quartus de his quæ memoriæ pro-
sunt & nocent. Caput Primum.

Somnus.

Primum memoriæ nocumentum est somnus im-
modicus. Quidam philosophorū somnum in-
potestatem sentiendi & mouendi ex natura proue-
nientem definiunt. Alij somnum ligamentum sen-
suum. In somno equidem sensus exteriores ligati ab operibus
cessant. Hic segnitiam atq; inertiam parit: homines adhuc viuē-
tes mortuis per similes reddit: obliuionē rerū hominū mentibus
inducens. Vnde Cicero. Nihil videmus morti tam simile
quā somnū. Nec dissentit Maronis sententia.
Tum consanguineus leti sopor.

Ouidius quoq; in hac sententiam canit.

Stulte quid est somnus gelidus nisi mortis imago?

Longa quiescendi tempora fata dabunt.

Somnū etiam vanū & deceptorium dormientibus sepius scilicet
immittūt demones. Huic snie applaudet textus. in. C. scien-
dum de penitē. distin. ij. Eorumq; illusionibus. Famine (for-
lū qd vento rapitur mobiliore) adherent. ac phantasmatis
bus seducti: credunt se & pſententur cū Diana nocturnis hor-
ris (dea Paganorum) vel cum Herodiade. vel cū innume-
ra multitudo mulierū equitare. xxv. q. v. C. Episcopi. Nō in-
possunt mortalibus illudere nisi supreme rerū opifice annu-
ente. C. nec mirū eadē causa & q. Effeminaatq; vsq; adeo ē
eorum virrus vt neminem nisi volentem capere possint. volū-
tarium em sibi militem elegit Xps, voluntariū seruū sibi dia-
bolus auctionatur & acquirit suo iuri. Neminem iugo serui-
tutis affrictū possidet nisi se ei prius peccatorū ere vendiderit.
C. nō est qd cuiq; ascribamus crūnam nisi nre voluntati.
xv. q. i. Et ex his idiotarum. Vana reprehenditur opinio.
Sed vincitū hoc quale sit, & vnde proueniat, dignoscere ne-
cessum est. Dum nutrimentum digeritur, ab ipso euaporatio-
nes grossę cerebrū petunt: cuius frigore in aquā resolutę ob
grauitatem descendunt: & cum ceteris vaporibus silr a frige-
ritudine cerebri reuerberatis meatus spirituum ad sensus exter-
iores oppilant: & ne egredi possint in occursum specierum
sensibiliū cohibent. Vnde quibus dormitantis aures sonorum
species penetrant, & ad organū vsq; proueniunt: auditionē

In agēdis li-
bera est ho-
minis volū-
tas.

de armen
lygen.

Liber. IIII.

Fo. 22.

tanti facere nequeūt, eo qd spūs audibilis per oppilatos nero-
uos egredi nō possit. Cōpleta autem digestionē separat ianu-
guis: cuius pars superior superiora cōscendit: grossior vero
inferiora nutrit. Similiter & calor qui fuerat circa digestiua
cōgregatus, & ab exterioribus ad interiora collectus, rursus
diffunditur: meatus spirituum penetrat: & residuum vaporum
consumens viā aperit. Vnde nōnulli definiunt somnū attra-
ctionem spirituum ab exterioribus ad interiora. Sic somni cau-
sa effectiua est calor & spirituum in organorū absentia: & cau-
sa vigilię eorūdem presentia. Sed causa absentię talium mul-
tiplex est: scilicet euaporatio nutrimenti, labor, & gritudo, in-
fantia studiū attētio, cura, & pauor. vnde nō immerito mor-
tales multo somno vtī Plat. dehortatur. Somnus inquit multus
nec corporibus, nec animis, nec rebus gerendis natura con-
ducit. Nemo quidem dū dormit, alicuius precij est perinde
ac si non viueret. Quare quicunq; & viuere & sapere cupit
maxime, qd longissimo tempore vigilet sola sanitatis comoditas
seruata. Alexander magnus auctore Plutarcho se dua-
bus potissimū rebus mortalitatem imbecillitateq; humanā
intelligere aiebat somno atq; costu: quas sola naturę infirmi-
tas pareret. Necesse tñ est omne animal dormire: quia omnis
potētia fatigabilis indiget quiete. Nec inutile erit septem si-
gna somnū creatura a philosopho enumerata enūciare.

Primum signum.

E Magna comestione fit magnus somnus: quia ab ipsa
fit magna euaporatio i cerebrū. ideo naturaliter som-
nus percreatur. Ex nimia em comestione grossiores fumī a sto-
macho ad caput euaporant: ac cerebro refrigerati crassiores
q; ob id facti meatus per quos spūs a corde ad caput ascen-
dunt obturant: ex qua oritur somnus. vnde de Polyphemo
inquit Maro. Nam simul expletus dapibus vinoq; sepultus:
Cervicem inflexam posuit, iacuitq; per antrum. Immēsum
sanē eructans.

Secundum signum.

O Mnia somnifera excessiue sumpta aggrauāt caput: quia
tunc spūs moti reflectuntur & reperiuntur ad cor.
vnde fit vt ebrj in molli lecto tacētes bene dormiant.

Tertium signum.

Tertio labores prouocant somnum ex eo qd calefaciāt
Fij

Somni signa

Artis Memoratiue.

humores fumosos & viscosos: & faciunt ipsos vsq; ad caput ascendere: vbi in frigidati descendunt, & illi sunt sicut nutrimentum indigestum.

Quartum signum.

Aegritudines faciunt magnum somnum propter indigestionem cibi qui multum euaporatur.

Quintum signum.

Pueri multum vtuntur somno ex eo qd multo nutrimento pascuntur: quia plus mittitur ad superiora membra qd ad inferiora. In cuius signum videmus superiora puerorum plus augeri qd inferiora. Secundo videmus pueros multum fieri epilepticos propter vapores ascendentes ad cerebrum qui obstruunt meatus, & propter hoc inclinati ad illam infirmitatem non debent esse dediti somno. propterea pueris non debet dari vinum: quod est nimium euaporabile: neq; etiam nutrimentis, nisi sit aquaticum & moderatum. Laudandus est Lacedemoniorum mos: qui auctore Plutarcho ebrios seruos in filiorum conspectum adducebant, vt visa in eis ebrietatis deformitate a multo bibendo vino deterreantur. Videmus insuper pueros in primis mensibus non posse colla volucre propter nimium nutrimentum ibi susceptum.

Sextum signum.

Iabentes magna capita sicut Gnanii, amant somnum propter multorum vaporum receptionem. Silr habentes venas strictas amant somnum propter difficilem vaporum egestionem. Pigmei etiam extrema Indie habitantes. Quorum longissimus (Plinij testimonio) duorum pedum & quadrantem magnitudinem non excedit.

Septimum signum.

Melancolici non sunt multum somnolenti: quia sunt sicci & frigide complexionis, nec vaporum abundantiam habent: igitur sunt duri & tardi & magnae comestionis propter multum cibi indigesti missionem ad posteriora. Sunt etiam pauperum fruantes legitima: qd aliqui eorum inueniuntur excellentes in phia. Ita non absurdum erit definitionem somni & causas a somno scaturientes edisserere.

Caput. II.

Somni diuersitate doctorum omissa, est apprehensio phantasmatum facta in dormiendo, qd potentia phantastica

Liber. IIII.

Fo. 23.

fabricat. hec enim in spiritu lucido & claro quasi in speculo respiciunt sicut figura in aqua. Vnde sicut in turbata aqua figure indistincte relucet: sic turbatis spiritibus indistincta somnia habemus: quorum vix aut raro recordamur: vt sunt somnia in primo somno cum grossa fumositas ex prima digestionem cibi ascendit. Deferuntur autem ad sensum communem: a quo apprehensa ad organum phantasie, non ut ad cellam memorie reuehantur: multo namque somniorum reminiscimur. Rursus si sensus communis super presentata simulacra conuersus fuerit: vt sunt qui causantur a sensibilibus propriis: dormientes se videre, audire, bibere, loqui somniant. Interdum etiam dormientes non modo hec somniant sed operationes vigilantium exercent: vtputa ambulant, loquuntur, percutiunt, saltant. Sed causa & ratio quare has operationes exercet, quae arduae & difficiles videtur esse: in sequenti capite tractabuntur.

Caput Tertium.

Naturalium rerum indagator Albertus causam in his duplicem inuenit: videlicet Phantasmatum impressionem fortem: & solutionem sensus a calore accidentali: qui cum sanguine cholericum ad caput eleuatus per organa virtutis animalis descendens, sensus quosdam & maxime remotos soluit. Si virtutem motiuam ad progressiuum motum excitat. Dubium autem mouetur: cur dormientes per abrupta scandentes minime cadant: mox autem excitati non ut precipites ruant. Causa igitur qui per abrupta ascendunt, maxime euenire solet cum pericula atterantes formidare ceperunt: eo enim a virtutibus exterioribus ad cor formidolosum se colligunt: & lacertos interioribus ad cor formidolosum se colligunt. Dormientes igitur in uos & musculos & organa destituunt. Dormientes igitur in talibus securiores sunt ubi excitati sepius cadunt. Sed dubium aliud excitatur: quare est qd dormientes eorum qui gesserunt excitati recordari non possunt. Respondet, hoc fit per species eorum qui sensimus in memorie arca reueratas. Cum autem actus illorum fiant a sensibus accidentaliter solutis speciebus ad memoriam liber non patet introitus. Qui autem in ipsis actibus excitantur, facilius in semiplena memoriam cordem deuenire possunt. Sed longius inuestigandum est de causis naturalibus somniorum.

Caput Quartum.

F iiij

Diuersitate
somniorum
spirituum tur-
batio i dult

Nutrices a
puro vino
debent ab-
stinere.

Artis memoratiue.

Somniorū
causæ.

Naturalis phia quasdam causas somniorū enumerat, q̃a Gregorio in sex genera redactę sunt ventris plenitudo vel inanitas, illusio, cogitatio & illusio, reuelatio, cogitatio & reuelatio. Prima duo experientia ex naturalib; nota relinquit. Sequentia poctarum testimonijs confirmatur. Oīm equidem somniorū causa si rē attentius considerare velimus, vel intrinseca vel extrinseca est. sepius em̃ q̃ vigilantis mens cogitauerat anxie, sopitis sensibus recogitat: & quod optat speratq; vigilans, in somnijs videre solet. Hinc de iūnicis nris de quibus magis solliciti sumus, multa p̃ somnia preuidemus. Interdum aīa quiesca dubietatis solutionem offendit. Corporis etiā diuersa habitudō varias somniorum causas administrat. Sic melācholicī res obscēnas, formas horribiles & teterrimas demonū species se uidisse attestant: maxime aut̃ dum hīc humor per medicinas aliquas aut balnea motus fuerit. Sic cholerici de igne, bellis, cede hoīm & similia somniant. Phlegmatici se in aquis vel niue consistere: vel mel comedere, si phlegma dulce ad palatum linguae distillauerit. Ex sanguinis autem abundantia incubos somniant: ideo hīs a carnibus, ouis, vino, & ceteris q̃, multum sanguinem generant, abstinendum esse persuadent. Interdum necessitas vires naturales exequi corporis sui curas coarctat: ideo famelicus comedit: sitibūdus fontibus labra admouēs satiari nequit. Quandoq; ad membrorū passionēs cōformes imagines formantur. Sic pueri dum vrīnā emittūt: se in horrore vel loco ameno vigilantes hęc operari existimāt,

Capus Quintum.

Vigilia.

A Igilla, vt inquit Auicēna, est dispositio in qua aīa sen-
sibus imperat & virtutibus exteriorib⁹: & mouet vo-
luntarie ad operandum. Vel fm Aristotelem, est solutio & re-
missio sensus. Hæc vt ex veterū monumentis cōstat, memo-
riam coadiuuat, auget, cōfirmat, vt philosophi testimonium
probat qui cum se ad quietem cōponeret, æneam manu pilæ
sumebat: quæ in subiectū vas æneum decidens cum dormie-
tem & sopore victum ad sua studia tinnitu excitaret. Alexan-
der Philippi fili⁹ lecto stratus ænea cōcha supposita brachio
extra cubile protento pilam tenebat argenteā: vt cum neruo-
rum rigorem sopor laxasset, decidentis pilæ tinnitus somnū

abrumperet. Idē secutus exēplū Iulianus Romanorū princeps: vt scribit Ennīanus. Nec Cleantis aliani vigilia siliō p̄tercunda est: qui tanta oppressus miseria vt inopē tueretur vitam exhaustis puteorū aquis hortos nocte irrigabat quo interdū philosophiæ studiū cōmodius operam daret. Laus dāda est in Catone Bruto & Traiano imperatore. somni paritas & breuitas. Eiusq; fideles vigilię sunt cōmendandę: ideo etnilis equitas vigilantibus & non veterinosis subuenire pro decreto habuit: intempestiue tñ lucubrationes q̄ ingeniū extingunt & valetudinem vehementer offendunt minime laudatur. de consecra. distin. v. C. non mediocriter. Huic sententię applaudit glosator in autē. vt iudi sine quoquo iusti a. in pri. colla. n. Moderate tñ diuinis pene laudibus celo extolluntur. I. iustissimos. de offi. recto. prouī. C. glo. in. c. bone meos. in verbo generali. de postu. prela. in antiq. cū vulga. Nec modica laude efferēdus est Agesilaus qui somno non vt domino sed rebus agendis seruienti vtcebatur. Vespasianum refert Plinius noctes vigilando cōsumere solitum, vt diurnos a suis nocturnis & nocturnos diurnis traiceret. Qd̄ & Hellogabalū fastitasse testis est Lampridius. Hūc viuendi ordinē tanq; reprehensibilem taxat Horatius in Hermogene. Noctes vigilabat ad ipsam.

Noctes vigilabat ad ipsum.
Mancidum totum stertebat. Seneca quoque severissimus Ro-
manæ luxuriæ censor vivere illos contra naturam asserit qui no-
ctu vigilat: quos eleganti vocabulo græco Lychnobios quæ-
si lucernarios seu ad lucernam viuentes appellat.

Caput.VI.

Caput. VI.
Uenerea libido est concupiscentia experiendæ voluptatis, vel concubitus desiderium supra modum vel contra rationem efferens. Hæc spiritus interiores exhaurit, cerebrumque debilitat. Vnde scribit Albertus, magnus facta cuiusdā corporis humani anatomia inuentum fuisse caput cerchio pene exhaustum. Medici autē causam rei indagantes id euenisse ob frequentissimum rei venereæ vsum asseruerunt: cuius ardore cerebri exsiccatus fuerat & consumptus. Hæc corporis vires & memoria debilitat vt Trogi monumenta enunciant assietis Sardanapalum rei venereæ deditum, qui cum ab Aristotele

Vigilco

Venerd.

Sardanapa
lus.

preſeſſo inter Scortorum greges purpurā colo nens inuen-
tus fuiſſet: & muliebri habitu cū mollitie corporis & oculo-
rum laſciua oēs ſcēminas anteiret pēſa inter virgines parti-
ens, ſe inuadi percipere: ſenſibus exhaustus ſeſe in rogū pre-
cipitem egit. Vnde Claudianus.

Luxuries præ dulce malum: quæ dedita ſemper
Corporis arbitris hebetat caligine ſenſus.

Vt tñ omnem animi nubē radio rōnis diſcutiā canonica fre-
tus ratione libidinem ſapientes infamare fatuiſq; abſimiles
reddere autumo, exemplo Salomonis. xxxij. q. iij. c. ſalomō.
hæc ſcēſ. effeminat exemplo David. & fortes debilitat exemplo
Sālonis. Si tñ ſcire deſideres inter pſcā luxuriei qd ſit grau-
vel leuius: vide Thomā in ſcēſa. ij. q. cliv. ar. xii. & de varijs li-
bidinum queſtionibus vide eūdem in ſcēſa. ij. q. cliv. ar. iij.
Immoderato em coſtu nihil pernicioſius: qui frequens etiā
corpus ipſum diſſoluit: atq; vt clariſ ſcit Hippocrates, letiſe-
ram corpori imbecillitatem immaturāq; aſſert ſenectutē. Ser-
mramis Aſſyriorum Regina adeo mollis atq; impudica fuiſ-
ſe traditur, vt deformē filij ſui concubitu nūmio libidinis
igne eſtuans expetierit: & equum uſq; ad coitum adamaue-
rit. Nero vt reſert Tranquillus, pudicitia uſq; adeo pſtituit:
vt cōtaminariſ pene oibus mēbris virorum ac ſcēminarum
inguina inuaderet. Is puerū Sporū exēſtis teſtibus in mulie-
brem tranſfiguratū naturam p vxore duxit: triſtemq; vitæ
exitum egit: ſibi ei mortem conſciuit hæc inquiens vt reſert
Sextus Aurelius. Ergo nec amicū nec inſmicū habeo: de-
decoroſe vixi: turpius moriar. A venere & vino abſtinendū
eſſe monet Virgilius hoc diſticho.

Neronis in-
ſcriptus.

Nec veneris nec tu vini capſaris amore,

Vno nanq; modo vina venuſq; nocent.
Sophoclem Tragicū poetā cuiſdam roganti nunquid ve-
neris rebus vteretur: reſponſiſſe ſerunt. Dq; meliora. liben-
ter em iſtinc tanq; ex aliqua furioſa pſfugi dñatione, luxurio-
ſos ſicibus ſimiles q per præcipitia naſcuntur: quarum fru-
ſus homo nō guſtat: corui aut & vultures comedunt: for-
moſaq; ſcorta letali muſſo ſimillima eſſe aiebat Diogenes. Is
Olympioncem in nonariſas frequēter intendētem intuens:
en inquit Arceſ nūcius a puella vulgari per collum captus

abducitur. Audiens itaq; Dydimionē mœchum cōprehen-
ſum fuiſſe: Dignus eſt inquit ex ipſo noie ſuſpendi. Cum q;
vidiſſet mulieres ex cliua ſuffocatas pēdere: Vinā inquit cæ-
teræ arbores huiusmodi fruſtū ferrent. Ariſtippū Cyrenai-
cum philoſophū (qui ſummū bonū in voluptatib; colloca-
uit) maximū luxuriæ cōtemptorem fuiſſe legimus. Nam cū
ei tres formoſas puellas Dionyſius Syraculanus offerri: &
quam ex eis vellet eligere iuſſiſſet, illarum formā negligens
dixit. Neq; Paridi tutum fuit, q; vnā cæteris prætulit.
Vnum tñ audeo pſſiteri ſeminam. Libidine oia animatū ex-
cedere: ſunt em qdam animalia que ſunt abſq; vlla diſcretiōe:
indefinenter libidini ſeruiunt. quas ego nec mutis pecudi-
bus cōparauerim. Pecora em cum cōceperint vltra non in-
dulgent maribus copiā ſui. C. nō ſolū. xxxij. q. vj. ideo Gel-
lius in capite. ij. & xx. poſt. M. Catonem in orōne qua vſus
ad milites cōtra galbam. earū indomitā libidinem enarra-
uit. Cuius verba recenſeo. Mos erat ſenatoribus Romæ in cu-
riam cū preextatis filijs introire. Tñ cum i ſenatu res maior
quepiam cōſultata eaq; in diem poſterū plata eſt, placuitq;
vt eam re ſuper qua tractauiſſent: ne quis enūciaret priuſq;
decreta eſſet. Mater Papij pueri qui cū parente ſuo in curia
fuerat percunctata filium, quidnā in ſenatu patres egſſent:
puer in ſit tacendum neq; id dici licere: mulier ſit audiēdi cu-
pidior ſecretū rei & ſilentiū pueri animūq; ei; ad iqrēdū euer-
berat qrit iqrē cōpreſſius violeſtiūq; tū puer matre vrgente
lepidi atq; feſtiui inēdaci cōſiliū capſit. Actū in ſenatu dixit
vtrū videret, ex q; repub eſſe vn? ne vt duas vxores haberet
an vt vna ap? duos nupta eſſet. hoc illa vt audiuit anim? cō-
pauſcit: domo trepidās egreditur: ad ceteras matronas pue-
nit. Ad ſenatū poſtridie matrū familias caterua lachrymātes
atq; obſecrantes orāt: vna poti? vt duab; nupta fieret. q; vt
vni duæ. Senatores ingreſſiētes curiā q; illa mulierem inſepe-
ries, & qd ibi poſtulatō illa vellet mirabantur. Puer Papij ſus
i mediū curie progreſſus qd mater audire inſtituiſſet, qd ipſe
in q; dixiſſet rem ſicuti fuerat denarrat. Senatus fidem atq; in-
genū pueri oſculatur, conſultū faciit: vt poſt hac pueri cum
patribus in curiam ne introcant, niſi ille vnus Papij atq;
puero poſtea cognomēū honoris grā inditū. Pretextatus

Libidine oia
animantia
excedit mu-
lier.

Ambrasio
allus

ob tacendi loquendiq; in etate pretextata prudentiam.

Caput. VII.

Castitas.

Castitas memoriæ conducens est virtus specialis contra venerea, sicut abstinētia circa cibos. Vel sū Augusti num est virtus sub iugo rationis impetū libidinis refrenans; vel est per edomitas vitiorū furias munda & honesta corporis habitudo: quæ spiritus interiores & cerebri integritatem & memoriæ firmitatem cōseruat. Huic sententiæ Cicero alii pulatur cū inest. Si cōsiderare volumus quæ sit in natura hominis excellentia & dignitas. Intelligimus q̄ sit turpe desinere luxuria: & delicate & molliter: q̄q; honestum parce, continēter. seuerē. ac sobrie viuere. Hanc castitatē Cassiodoro referente. sex sunt quæ inuolatam incorruptamq; conseruat. Sobrietas/operatio. asperitas cultus. inhibitiō sensuum. raritas sermonis cum honestate. cūstatio opportunitatis personæ loci & temporis. Huius igitur sumus amatores vt luculētē profitetur imperatori in. §. illud quoq; melius arbitramur in autē. quib. mō. natu. effi. legi. colla. vj. Pauci tñ aut nulli hac virtute insigniuntur: quos non genuma libido cōtamīnet. l. distīnc. C. quia sanctitas tua: ideo his tēporibus hereses sopite beneficio immo maleficio onagri Martini reuoluunt & repullulant. Vsq; adeo vt sacerdotū & fratrum turba viriles thoros matrimoniāq; publice (vidua gemente ecclia) exponere non vereatur. non fornicatē ecclia vt matrimonij separatiōnem expostulent. Aduertant queso an virū luxurie pollutum & mēbris prurientem: regem regū & dominatorem dominatū (illotis vt aiunt manibus) tractare deceat: videantur. in. C. sacerdotibus. xxxj. distīnc. & C. Recurrat. cum peccat in infinitis canonum & legū rationib; (quas laconū breuitas auocat) xxxij. q. iij. Et si cat inficias. vt incōsulte negat tūc rōnem neganti non respōdēdum. Nec me rapit admittit ratio quum Martinus Onagri naturā imitetur cuius (si Alberto fides prestetur) i libro animalū medulla podgram si fungatur: & eius sterco siccatū tenuissimisq; pulueribus vti no bibiū. scorpiōis morsum aut pūcturā veneficā curat: ne sci? videor si Lutherin? puluer (q̄ absit nisi dista seculi geris vaniora auocet) oēm heresim abdicaret: scio tñ q̄ vbi venenose loquacitatis somnum indormierit ad resipiscendū.

Pauci aut nulli casti.

Onagri medulla.

sero confurget: phrygum more.

Caput. VIII.

Crapula est immoderata cibi auditas: vel inordinatus appetitus cibi vel potus. Quæ inter cætera nocumēta obliuionem & mentis prauationem parit. Hac acies ingenij prorsus retundit ingens lumen caligo offunditur: morbi. egritudines. & molestiæ generantur: intellectus & memoriæ splendor vehemētē obtenebratur. inficitur. scedat. Adolescentiam sordida quadam illuue. & aspergine turpi polluit. contaminat. Audissimos comedones & ventricolas: q̄ vna comedūt patrimoniā mensa. Satyricus taxat. Quis enim deficiente crumena Et crescente gula: manet exitus: ære paterno Et rebus mersis in ventrem, scenoris atq; Argenti grauis & pecorum agrorumq; capacem? Vnde exclamat Hippocrates. viuendum esse temperate. Nā eos homines qui ventri ac gulæ student: nunq; bene valere. neq; longeuos esse posse ait: corūq; aīas nimio sanguine nīmiāq; sagina ita esse impeditas. ac si luto forent obuolutæ. & Idcirco nihil tenue nihilq; cœleste meditari posse. sed dumtaxat de patinis & scæda vētris ingluuie. Vñ Satyricus. Multos sepe vides: quos sæpe elusus ad ipsum Creditor introitum solet expectare macellis Et quibus in solo viuendi causa palato est. Interea gustus elementa per omnia quærun. Nunq; animo precis obstantibus: interius si Attendas magis illa iuuant quæ pluri emuntur. Hieronym? O miserabiles quorū palatum non nisi ad preciosos cibos excitatur. Quocirca Mercurius Trimegisti in libro de potestate Dei: gulam hisce verbis detestatur Fugiedum in primis hoc malū est ventris huius malorum oīm formosus. Hic Tyaneus Pythagoricus phis. vt inquit Philostratus. a carnium esu coepit abstinere: q̄ carnū comestio cū impura esset: tum mentis aciem perspectumq; hebetaret. Terrestribus vero fructibus & holeribus vefcebat. pura esse dices. quæcūq; a terra darētur hominibus. Vinum aut purū apertam potionem esse prædicabat: verū tamen bono statui mentis aduersari: q̄ eius sublimē diuināq; partem aliqñ peruerit.

Crapula.

Artis Memoratiue.

Claudij ca-
saris crapus-
la.

teret. Refert Suetonius Claudij Cæsarem cibi & vini vsq[ue] adeo fuisse appetentē: & in tantam temeritatē ac mentis priuationem deuenisse, vt nec quis nec inter quos, quove tempore, ac loco verba faceret, scire ac cogitare existimaret. Is in foro verba propalans prandij amore captus q[uod] sacerdotibus salus amplissimū & lautissimū ex more apparabat: tribunali consulis & magistratibus desertis ad sacerdotum mensam perrexit: vnaq[ue] discubuit: nec a triclinio abscessit, nisi v[bi] no captus ac madens, penna ori supino vomitus gratia pro uocandis adhibita fuit. Quāobrem mirę obliuionis fuisse traditur: adeo vt rerum suarū inuimemor esset. Nec Dionysij tyranni ciborū delectatio subtrahenda est: cui cum cœnat[us] n[on] gasset se delectatum esse in cibo. Respondit coquus nō est mirum: quia condimenta deficiunt. Qui cū quæreretur: respondit. Labor, cursus, fames, sitis: talibus eū epulæ Lacedæmoniorum cōdiuntur. Non imerito fugiendam crapulam Sarricus asserbat cum inquit. Fuit vtile multis.

Pallere & toto vinum nescire Decembri.

Hec autē causat ebrietatem quam poete depingunt in formā mulieris habētis faciem transformatā. Caput simie, brachia & pectus leonina & inferiorem partem porcīnam. Hec mentis exiliū inducit: & libidinem puocat: ideo veteres ab elu carnium abstinebant. xxxv. distinc. C. ab exordio. Nam vbi ebrietas, ibi libido & furor dominatur. xxxv. distinc. C. v[er]o mero estuans cito spumat in libidinem. clerici t[ame]n temulentia velut contagiosa peste sibi interdicare debēt. C. ante omnia. xxxv. distinc. Satis constat Tomyridis reginę filiū somno v[er]oq[ue] sepultū sua crapula interisse: nec aliter q[uam] intemperantia potus. Annibal Pœnus Aphros expugnare cogitauit: quos v[er]o in indulgentiores cognosceret. Cum eū vinum Mandragora infecisset: leui praelio ex industria cōmisso leuiter cecidit. Omissis quibusdā sarcinulis vinoq[ue] fugā simulabat. At barbari occupatis castris in gaudium effusi vinum immoderate hauriūt: & in modum defunctorū astrauntur humi. Reuocans autem pedē Annibal, oēs obtruncat. Sic crapula labitur Memoria pereuntq[ue] multi non habentes modum in cibis & vino sumēdis. Et nō solum agrestium mētes fascinat: sed sacros mularum choros inuadit. Modus enim in omni

Lib. III.

Ro. 27.

re & moderatio laudabilis vbiq[ue] seruanda est. Nam vt canit Flaccus. Ommbus adde modum: mod[us] est pulcherrima virtus. Vinum imodice sumptum vires enervat statumq[ue] mentis funditus euertit. Vnde prouerbij vice celebratur: vmo sapientiam obumbrari.

Propertius.

Vino forma perit: vino corrumpitur ætas.

Vino sæpe suum nescit amica virum.

Quam ob causam solebat censores Romanos in senatu amouere. Et apud Homerum. Hector nō vult sibi vinū asseri ne enervetur: neue anim[us] suus ac robur eius elanguescat. Platonica lex iubet magistratus quo t[em]p[or]e rem publicam administrant v[er]o abstinere. Idem Aristoteles. Eusebi[us] & maximus medicor[um] Galenus laudant Carthaginensium legem qua nullus in militia & castrensibus rebus occupat[us] vinum v[er]o t[em]p[or]e gustare permittitur. sed toto militie t[em]p[or]e aqua bibere. Vitem Anacharsis tres vuas ferre dixisse fertur. Vnam voluptatis. vnde extat Maroniani hemistichium. Adstet t[em]p[or]e Bacchus dator. Hinc Lyeus vocabulo græco appellat Bacchus, q[uod] mentē corpusq[ue] dissoluat. Huc accedit illud Flacci ad Placum. Nunc v[er]o pellite curas. Sed am ebrietatis. Terentiam moeroris. Vnde Horatius. Nocet emptā dolore voluptas. Apuleius ait quatuor esse crateras vini: quarū prima ad sitim pertinet. Secunda ad hilaritatē. Tertia ad voluptatē. Quarta ad insaniam. Vinum libidinis incēdium esse inquit Hieronymus precipiens virginī Eustochio vt vinum fugiat pro veneno. Vnde Pellignus poeta ait.

Et Venus in vinis, ignis in igne fuit.

Idco non inscīenter fabulata est poetarum antiquitas Priapus ex Libero patre & Venere esse genitum: cum hi qui v[er]o in indulgent sint in Venere propensiores. Androcles ad Alexandrū Magnū scribens, his eius intemperantiā verbis increpat. Vinum potaturus Rex memento te sanguinem terere bibere sicuti eū venenum est hominī cicutā: ita & vinū. Quibus præceptis ille si obtemperasset, in temulentia amicos non interemisset.

Caput Nonum.

Temperantia, vt Ciceroni placet, est rationis in libidine nem atq[ue] alios imperus animi summa & moderata do-

Temperantia.

G in

Masiniæ
teperatia.

Romanor
modus vi
uendi.
Octauij au
gusti cibo
& potu par
simonia.

Thyrus
galactuce.
Lacedæmo
niorū tepe
ratia a Ro
manis emas
nauit.

Malo ipa
re hñtib⁹ au
rū & auro.
Cyri in po
tu parsimo
nia.

Ego em bi
bi quantu
volui.

minatio. Quæ non tam cibi & potus & rei venere apud ve
teres Romanos domestica solum obseruatiõe ac disciplina:
sed publica animaduersione legumq; cõplurimum sanctio
nibus custodita est, vt Masiniæ teperantix frugalitas testa
tur, qui cū centesimum suæ ætatis annum ageret, vel ambu
lans solum in meridie ante tabernaculū, vt suos milites tem
perantix exemplo formaret, cibum sumere solebat. Ad hæc
venerandam castitiam cū sanitatis comes temperatia pduxer
at. Romanos Plinius pulcè inquit non pane longo tpe vi
xisse. Valerius quoq; ait adeo continentix attentos fuisse, vt
frequentior apud eos pultis vsus q; panis esset. Nec minus
Octauij Augusti tam in potu q; cibo laudatur parsimonia:
vini quippe natura fuit parcissimus. Scripto prodidit Cor
nellius Nepos, cum in caltris apud Mutinam esset, non ami
pius in cœna ter bibere solitum: p portione sumebat panem
p fufum aqua frigida, aut cucumeris frustum, vel lactuculæ
thyrsum, vel pomum succi vinosioris. Secundas a Romanis
cõtinentix & frugalitatis partes. Spartana ciuitas obtinuit
quæ seuerissimis inquit Valerius. Lycurgi legibus obtempe
rans aliquādiu ciuium suorū oculos a cõtēplanda Asia re
traxit: ne illecebris eius capti ad delicatius vitæ genus prola
berentur. Audierant em lautitiam inde & immodicos sum
ptus omniq; non necessaria voluptatis genera fluxisse.
Curtius maximū Romanæ frugalitatis exemplū ingens au
ri pōdus sibi a Sannitibus oblatum aspernatus rapas in cati
no ligneo comedeat inquit. Malo hæc in fistilibus meis
edere. q; me diuitem esse. Vnde Iuuenalis. Curtius paruo q
legerat horto, Ipse focis breuib; ponebat holuscula, quæ
nunc Squalidus in magna fastidit compede fossor.
Cyrus senior cum ad hospitē diuertisset: rogaretq; quid cœ
næ sibi apponi vellet: respondit panem tm: & sperare se ppe
fluētē aq riuum cœnaturum. Piso in annalibus apud Gel
lium auctor est Romulū magna cibi & potus vsu teperan
tia: eūq; ad cœnam vocatū ibi non multū bibisse quia postri
die negociū haberet. Obijcientib; vero multis Komulo: si
oēs istud faciant vñ vilius fore: ait, Immo carū, si quātum
quisq; volet bibat. Ego em bibi quātum volui. Hæc in mulie
res legē tulit Komulus: vt si q domi vinum biberit: ipsam vt

adulteram necato. Pytacus Mytileneus ebrios cum pecca
rent: duplici incōmodo afficiendos per leges statuit: vt temu
lentiam cauerent. Temperantia em sensuū acumen operatur
egritudinē fugat sicut moderata refectio: sufficientia quippe
cum nutrimento & sospitate simul pcreat & voluptatem
abundantia vero morbu facit & molestias ingerit & egritus
dines generat. C. nihil em de cōsecra. distm. v. Marcus Api
tius altissimus nepotum oīm gurges multas myriadas luxu
auidissime cōsumpsit. Accusatur a Cicerone Marcus Anto
nius. q in senatu fœda ciborū ingluuie turpē sit frequenter
passus orexim. Veteres vt orexim excitarent, assatim bibere
solebant: deinde euomere. Vnde Martialis in Gaurū. Quod
vomis Antoni. qd luxuriarīs Apici. Scribit Cato: ppinquos
sceminis osculū dare solitos vt an temetū olerent experiren
tur: vxoremq; ppriam ab Egnatio quodā Romano q vinū
dolū bibisset interemptā fuisse: eumq; cedīs a Romulo abso
lutū. Fabius in annalibus scripsit matronā a suis inedia mo
ri coactā q loculos in quibus erant clauē cellę vinarie reser
gnasset. Viuebātq; ea tepestate mulieres abstemię. & viri ab
stemij. Vñ rogatus Anacharsis Scythia quo pacto quis abste
mius fieret. si ebriorum inquit motus & animi furorem ante
oculos ponat. Et vtinam contigisset Clytorij lacū Rhegini
pmotorij nras abluere terras. De quo canit Ouidius.
Clytorio quicunq; sitim de fonte leuabit.
Vina fugit gaudetq; meris abstemius vndis.
Plato cum in Siciliā nauigasset. pfusorem Syracusarū men
sarum apparatus luxū & lautitiam posus se monstū in Sici
liā vidisse ad socios scripsit: q hoīem bis in die comedentem
& saturum fieri viderat. Complures olim parsimonia clari
runt: inter quos Anacharsis phīs annumerandus est: qui p
potu sola aqua legi vsus: & adeo oēm intemperatiā exhor
tuisse: vt statuas emeruerit. Vnde Iuuenalis alludēs. Quid fa
cis in parua sublimia carmina cella. Vt dignus venias hede
tis & imagine macra Similiter Timotheus cū apud Platonē
cœnauisset: eoq; cōsulso parsimonia philosophica delecta
tus esset: occurrenti postridie Platonē inquit: vix cœnæ nō
solum impræsentiarū: sed etiā postero die iucundę sunt san
tatemq; nō mediocrem nobis afferūt. Nam vt Galenus ait.

Crapulenti

Mos anti
quus.

Tediū vini
generat.
Plato homi
nem bis co
medētē mō
strum voca
bat.

Phōrum p
simonia.

Cicero.

Aurelianus i
peratoris
medicina.
Modus vi
uedi Pytha
goræ.

Lucretie ca
stas.

Spartanæ
xginu pu
dicitia.

Oculi deffis
nitio.

Animus adipe & sanguine suffocatus coeleste aliquid præ
uidere nequit. Cui astipulatur Ciceronianum illud. Mente qui
dem recte uti nequimus multo cibo & potione repleti: quia
ut Gregorius testatur. Dum veteri ingluvie tendit, virtutes ani
mi luxuria destruuntur. Asclepiades cibi & vini parsimoniā
humanæ incolumitati plurimum conducere & saluberrimā
esse asseuerat. Refert Iulius Capitolinus Aurelianus impera
torem cum ægrotaret nunquam medicum vocasse: sed sola inedia
morbi dolorē vicisse. Idem factitasse legitur Vespasianus: qui
inediā vntus dies per singulos menses interponere solitus erat.
Studium Pythagoræ circa omnem temperantiam fuisse legis
qui holusculis & fruge vesceretur: carnibus abstinere: cas
tus in patrimonio vixit: duxit celibatū. Dammā filiam ad
virginitatis votū perpetuūq; cādorē iduxit. Dāmā vero casti
Pythagoræ filia virginitate seruauit: & virgines ea tēpestare
edocuit: q̄s xginuū voto firmavit. Lucretia vero violatē
castitatis pferre non valens iniuriā, ferrū per pectus adiecit.
Sed ea viriliores Spartanæ virgines fuisse leguntur: q̄ cum nu
mero quinquaginta sacrificia causa ad Messenios hospitali
tatis gratia a parentibus missæ essent in eas tāta libidinis im
patientia flagrauerunt Messenij, ut violato hospitalitatis iur
re eas ad stuprum poscerent: & tandem mortis penam minan
tibus si non acquiescerent, mori maluerunt oēs q̄ vna sola
violata pudicitia superuivere. Ob eam itaq; temperantiam
cibi potus & rei venere omnes & ingenij acrimonia & sa
gacitate plurimum valere.

Caput Decimum.

Oculum est vacatio a labore, quæ animū deprauat: & vi
res corrumpit, de quo Seneca. Emollit oculum vires flo
cut rubigo ferrū. Fax immota torpet, ignemq; agitata resistit.
Oculi reddendam esse rationem aiebat Cato. Apelles pic
tor eximius nullam diei horam absq; pictura prætermittet
bat. Vnde puerbiū fluxit. Nulla dies sine linea. Oculi vacare
non debemus. xxvj. q. vii. C. non licet. et. l. j. de vetera. lib. xij.
C. Sumus enim ex omni verbo ocioso rōnem reddituri. in die
iudicij tremenda. xxij. q. v. C. quotiens. Vnde Hieronymus
ad Rusticū monachum ocio torpētē scribēs inquit. Nūquam
de manu tua vel oculis tuis liber psalterij dicebat: facito aliquid

quid operis ut varijs negotiorum affectibus te occupatū
offendat diabolus. Cum q̄. de conse. disti. v. Non in ipsum
oculū omnimode dānarum iri volo. nam in discendis artibus
oculū est accomodandū. l. aruices. de excusa. artifi. li. x. C.
Plinius omne tēpus absq; studio perire dicebat. Soporos li
bidinū fomites nutrit: varq; crimini cognitionibus mor
taliū mētem deformē reddit. Vnde Lucanus. Variam dant
ocia mentē. Ignauos homines & languore marcescentes: qui
vitam in gancis & popinis alijsq; illecebrosis locis silentio
transigebant. Athenienses in forum pertrahant: eosq; ut faci
torios supplicio plestebāt. Studio & industriæ virtutibus
q̄ inimicū videtur: libidinē suscitāt: libido cerebri euacuatio
nem: cerebri euacuatio memoriā debilitat, & pene dissol
uit. Vnde illud Ouidianum.

Cernis ut ignauum corrumpunt ocia corpus:

Et vitium capiunt nisi moueantur aque.

Ita memoria nisi exerceatur confestim tabescit: solitūq; vi
gore destituitur. Præterea Phis trīa pueris necessaria aiebat
ingentum, disciplinā, & exercitationē. Cui astipulatur Quinti
lianus p̄cipiens memoriā exercitatione redigendā: ne no
bis discamus ignorare. Valerius Maximus lib. vii. refert. Ap
pium Claudij crebro dicere solitū: negotium populo Ro
mano melius q̄ oculum cōmitti: nō qui ignoraret q̄ faceret
tranquillitatis status esset: sed q̄ animaduiceret p̄spotetia
imperia agitatione rerū ad virtutem capeffendā excitaret
maior quiete in desidiam resolut. Ut igitur breuiter resoluatur
duplex oculi inuenitur. Vnū philosophicum. Alterū vul
gare. Philosophicum est, cum animus oibus curis seclusis, soli
rei literariæ incubit. Vulgare est, cum desidiam & inertia ab ho
nesta exercitatione desistimus. De quo Seneca. Oculum sine
studio mors est, & viui hoīs sepultura. Ideo Hieronymus san
cte admonerat occupandum esse bonis rebus ingentum: &
sancte conuersationis vsus altius inferendos. Ociosus enim,
ut Senecæ vocabulo utar, nō sibi viuit: sed quod turpissimū
est, ventri & somno. Tantam igitur obliuionē ac inertiam mē
tibus superinducit: ut leihets aquis submersa & pene vrisibus
exhausta mens mortaliū videat. De quo perbelle canit Ma
tuanus. Homini labor vtile semper.

Oculi dispe
dium.

Ouidius.

Oculum du
plex.

Artis memoratiue

Calcar erit: legni p̄groa rubigine sensus
Ocla corroduunt, sopitacq; pectora torpor
Noxius obliquat: ferrum si transit in v̄su
Assiduos splendore micat: vultuq; nitenti
Audet ad argenti decus aspirare superbum.
At si longa quies ferit, fuscatur & atram
Vertitur in scabiem, celeriq; absumitur æuo.

Caput Vndecimum.

Laboris de
finitio.

Labor est functio quædā vel animi vel corporis gra-
uioris opis vel muneris. Eo memoria augetur, sensus
interiores assiduitate firmantur. Eo merces felicitatis diuine
comparatur. C. i. c. i. i. i. de conse. dist. i. v. omnia vincuntur.
De quo perbelle canit Poeta. Labor omnia vincit.
Improbis, & duris vrgens in rebus egestas.

Sequolæ in
patriam a-
mor.

Generosos em̄ animos labor nutrit: laborem si renuas par-
uo æstimandus es: non em̄ est viri laborem subterfugere: nā
homo natus ad laborē: vt auis ad volatum. Nihil em̄ infello-
cius est (vt ait Democritus) eo cui nil aduersi cōtingit. In-
dignus visus est a quo vinceretur aliqñ Fortuna: q̄ ignobis-
simum quicq; refugit. Ignem experitur in Mutio Scæuo:
la: qui purpuratum (vt canit Liuius) p̄ rege deceptus occi-
dit: apprehensus & ad regem p̄ductus dexteram (q̄ in nece
errauit) artis iposuit. De quo epigrammaticus Poeta.

Dum peteret Regem decepta satellite dextra,

Iniecit sacris se peritura focis.

Vrere quā potuit contempto Mutius igne,

Hanc spectare manum Porcena non potuit.

Maior deceptæ fama est & gloria dextræ.

Si non errasset, fecerat illa minus.

Paupertatem in Fabricio qui aiebat se malle imperare habē-
tibus aurū q̄ se diuitem fore. Venenum in Socrate, qui cum
de Atheniensibus dñs sinistre sentire, falso accusaretur, cicu-
tam in carcere haurire nō expauit. Vnde Iuuenalis. Inopem
vidistis Athenę. Nil præter gelidas ausę conferre cicutas.

Catonis cō-
stantia.

Mortem in Catone qui se vtiq; interfecit ne viuus in man-
u Cesaris incidret. Nō igitur imerito Lycurgi leges laborib;
iuuentutem erudire, venando, currendo, algendo, æstuan-
do. Iustus em̄ labos honoribus, præmijs, splendore, decora-
tur vt Diogenis: q̄ in æstate sese in feruida arena volutabat.

Liber. III.

Fo. 36.

hyeme vero statuas niue perfusas complectebatur, omni ex
parte se ad laborū tolerantiam exercens. Censebat em̄ se scie-
tiam bonæq; animi nāscī non valere: nisi se labori deuoue-
ret. de quo Horatius sermonum primo. Nil sine magno Vita
labore dedit mortalibus. Hūc cum Alexander Corinthum
appulsus in crepidine apricatem ostendisset nō salutaris ad
eum accessit: rogans an rei cuiuspiam egeret. Minime quidē
inquit: velim paululum a sole absis. Apricanti em̄ offecerat.
Quo audito facile animaduertit Alexander quanto felicior
esset Diogenes in illa paupertate: quia nihil cuperet: q̄ ipse
esset qui multa appeteret. De quo scite refert Satyrus. Aquil-
nas. Sensit Alexander, testa cum vidit in illa Magnū habito-
riem quanto felicior hic qui Nil cuperet totū q̄ qui sibi po-
sceret orbē. Cōplures labore & vigilia memoriā firmarūt:
inter q̄s Leōtin⁹ Gorgias ānumerad⁹ est: q̄ cū a fessa senectu-
te p̄meretur ab eo q̄ q̄reret cur tā diu vellet esse i vita. Nil ha-
beo inquit quod inculem senectutem. Ex terū q̄tum natura
studio & labore valeat mēoria, vel Themistocles testis: quē
vnum intra annum optime locutum esse Persice cōstat. Vel
Mitridates: qui duas & viginti linguas calluit. Vel Crassus
ille diues: qui cum Asiæ p̄sset, quinq; Græci sermonis disce-
rentias tenuit. Vel Cyrus: quem oīm militum nomina tenuit
isse creditum est. Si quis tamen vnā maximāq; a me artes
memoriæ quærat (vt operi extremam manū imponam) ex-
ercitatio est. & labor, multa ediscere, multa cogitare, & si fie-
ti potest quotidie q̄ plurima ex proprijs & alienis monumē-
tis memoriæ cōmendare. Quod vix fieri pōt locuti & ima-
ginum cognitione postergata: cum hoīm memoria a quo
fluxu ac imbecillitati nature subiiciatur. vulga. l. peregre. de
ac. posse. st. Hec tamen nature & non hominis vitio est ascri-
benda. l. n. s. si quid autē. de vete. tu. enuc. c. Hæc omnia ma-
gne doctrine viri duximus esse sancieda: vt nemini maneat
incognitus fidelium nostrarum vigiliū labos. l. vnica. s. fin.
de cadu. tollē. c. vbi si qd crudū & impremeditārū qd iuris
eq̄tate vel Demostenis lucerua nō redolet cōperiat, iuues-
tuti est ascribendū. Meliora in fore spero q̄ deinceps scribā,
Nam q̄ in pomis est (si Plinio fides prestetur) itidē esse in
ingenijs diuudico: q̄ cū dura, nascitur (natura dominante)
post fiunt mitia & iucūda, suiq; dulcorē p̄stant. ¶ Finis.

Diogenis
labor.

Nil sine ma-
gno vita la-
bore dedit
mortalibus

Nil habeo
q̄ inculem
senectutem

Artis mēo-
riæ experie-
menta.

Iodocus Badius Ascensius Guillelmo Lepori
viro lepidissimo & sane docto. Salutem.

Ecce facis Lepus vigilantissime, & minime abla-
bore fugax, qui eam potetiam naturæ (memo-
riam dico) qua humanis studiis in hac morta-
litate maxime opus est, & sine qua cæteras fru-
stra exerceas, ita argutissimis præceptis cano-
nibus atq; institutionibus tuis instauras, tuas, adauges, vt
ficut deperdita fuerit, sartâ te tãam, integramq; restituas: imo
tatus (opinor) rerum oim opificem optimû maximû Deû,
qui quo tanti thesauri nobis curam, vigilemq; asseruatione
indisceret, in vltimo capitis conclaus eandẽ collocauit. Quã
rem si nullus doceret, natura ipsa satis moneat. Siquidem sibi
qua excogitare atq; inuenire noua molimur, cœlo frontem
obuertimus, vt in sensus cõmunis armarium lamẽ infundat
suum; Sin reminisci veterum ac prius cognitorum, occipit:
vt eam quorq; partem cœlestis illa virtus adiuuet. Quo circa
omnes etiam sensus collocati sunt in capite: quod eadem
natura vni homini sublime dedit, cœlũq; videre iussit.

Perge igitur atq; totis animis in ista incumbere stu-
dia, quæ vt auditoribus tuis ingentia com-

moda, modo prudenter eis vtantur,

ita tibi nõ vulgarem laudem fa-
mamq; parient. Vale.

1521. 17. Kal.

Osobr.